

FINANSAL KURUMLARIN DENETİMİ

Ahmet EROL
istanbul Defterdarı Yrd.
(Maliye Baş Müfettişi)

TÜRMOB YAYINLARI- 102
ANKARA - 1999
Sirküler Rapor Serisi
Seri No : 32

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM1

FİNANSAL KURUMLARIN DENETİMİ1

1. GİRİŞ	1
2. DENETİMİN VE DENETÇİNİN TANIMI	4
3. DENETİMİN TÜRLERİ	4
3.1. İŞLEVSELYÖNDEN DENETİM TÜRLERİ	5
3.1.1. Mali Tabloların Denetimi	5
3.1.2. Uygunluk Denetimi	5
3.1.3. Yönetim Denetimi	6
3.2. ÖRGÜTSEL YÖNDEN DENETİM TÜRLERİ	6
3.2.1. İç Denetim	6
3.2.2. Dış Denetim	7
3.2.2.1. Kamu Otoritesinin Denetimi	7
3.2.2.2. Bağımsız Dış Denetim	8
4. FİNANSAL KURUMLARIN DENETİMİ	8
5. FİNANSAL KURUMLAR	9
6. FİNANSAL KURUMLARDA DENETİM	10
6.1. İÇ DENETİM	10
6.2. DIŞ DENETİM	11
6.2.1. Kamu Otoritesi Tarafından Gerçekleştirilen	11

6.2.2.	Bağımsız Dış Denetim	13
6.2.2.1.	Çeşitli Yasalardan Kaynaklanan	13
6.2.2.2.	Özel Amaçlardan Kaynaklanan	14
6.3.	FİNANSAL KURUMLARDA DENETİMİ YAPAN ELEMENLARIN BAĞLI OLDUĞU BİRİMLER AÇISINDAN (ÖRGÜTSEL DENETİM)	14
6.3.1.	İç Denetim	15
6.3.1.1.	Finansal Kurumların Kendi Teftiş veya Denetim Kuruları Tarafından Gerçekleştirilen . . .	15
6.3.1.2.	Özel Denetim Kurumları Tarafından Finansal Kurumun İsteği ile Gerçekleştirilen	15
6.3.2.	Dış Denetim	15
6.3.2.1.	Kamu Otoritesi Tarafından Gerçekleştirilen . . .	15
6.3.2.2.	Bağımsız Dış Denetim	23
6.3.2.2.1.	Çeşitli Yasalardan Kaynaklanan	23
6.3.2.2.2.	Finansal Kurumların Ortaklarından Gelen İstem Üzerine	23
7.	KONUVA İLİŞKİN ELEŞTİRİLER	23
7.1.	Denetim Standartları, Henüz Uluslararası Standartlardan Uzaktır	23
7.2.	Denetim Kurumları Arasında Eşgüdüm Bulunmamaktadır .	26
7.3.	Denetim Mükerrerliği ve Denetim Savuğanlığı Vardır . . .	28
7.4.	Denetimler Etkin Değildir	29

7.5. Denetimler Adil Değil, Haksız Rekabet Yaratıcıdır	31
7.6. Denetimler Kamuyu Aydınlatma İlkesini Tam Olarak Yerine Getirememektedir	32
7.7. Kamusal Denetim Yapan Denetim Kurulu Mensupları, İçinde Denetim Yaptıkları Kurumun Mensuplarından Bilgi ve Donanım Yönünden Geride Kalmaktadır	32
7.8. Kamu Kesimi, Finansal Kesimdeki Gelişimleri ve Değişimleri Zamanında Kavrayamamaktadır	34
7.9. Yasal Düzenlemeler Uzun, Karmaşık ve Etkinliği Azaltıcı Bir Niteliktedir	35
7.10. Finansal Kesim Elinde Bulundurduğu Parasal Gücü Devlet Otoritesini ya da Kamu Erkini Etkinsizleştirmek Amacıyla Koz Olarak Kullanabilmektedir	37
7.11. Finansal Kesim Elinde Bulundurduğu Parasal Gücün Etkisiyle Ülkede Siyasal Kirlenmeye Katkıda Bulunabilmektedir	38
7.12. Finansal Kesim Elinde Bulundurduğu Parasal Gücü Zaman Zaman Devletin Temel İlkelerini Bozmak İsteyen veya Devlet Sistemini Değiştirmek İsteyen Kesimlere Kaynak Sağlamak Amacıyla Kullanabilmektedir	39
7.13. Ülke Kaynaklarının Yanlış Kullanımına ve Ülkede Gelir Dağılımını Bozulmasına Yol Açabilmektedirler	39
8. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	41

İKİNCİ BÖLÜM 47

FİNANSAL KURUMLARIN DENETİMİNE İLİŞKİN

YASAL DÜZENLEMELER 47

1. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu 47
 - 1.1. İç Denetim 47
 - 1.2. Dış Denetim 48
 - 1.2.1. Bankalar Yeminli Murakıpları ve Bankacılık Uzmanları 48
 - 1.2.2. Bağımsız Dış Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik 49
2. Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik 51
3. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı . . . 51
4. Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 16.12.1983 Tarih ve 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 52
5. 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu 53
6. 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu 54
7. Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği 54
8. Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname 54
9. Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları

HakkındaYönetmelik	55
10. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi UygulamaYönetmeliği	56
11. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Pazar Yönetmeliği	56
12. Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname	57
13. Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları HakkındaYönetmelik	57
14. İkrazaTicilik Faaliyetleri HakkındaYönetmelik	58
16. Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları HakkındaYönetmelik	58
17. 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu	59
18. Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik	63
19. Kıymetli Madenler Borsası Üyelik Belgesi Verilme Esasları ile Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyet Şartlarına İlişkin Yönetmelik	64
20. İstanbul Altın BorsasıYönetmeliği	65
21. Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında GenelYönetmelik	66
22. İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği	66
23. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul	

Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği	67
24. Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği	67
25. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği	68
26. Gayrimenkul Sertifikalarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği	68
27. Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkında Tebliğ	69
28. Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği	69
29. Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği	72
30. Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği	73
31. Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği	74
32. Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Tebliğ	74
33. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği	74
34. Derecelendirme Faaliyeti ile Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği	75
35. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun.	75
36. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar	75
37. Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ	76

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANSAL KURUMLARIN DENETİMİ¹

1. GİRİŞ

Finansal kurumların denetimi; "denetim" in işlevsel türlerinden biridir. Finansal kurumların denetimine geçmeden önce genel anlamda "denetim" in irdelenmesinde yarar vardır.

Denetim; temel olarak işletmenin ya da yönetim biliminin ana işlevlerinden biridir. İşletmenin işlevleri sırasal olarak ele alındığında, denetim bu işlevlerin en sonunda yer alır ve işletmenin diğer işlevlerinin gelişimini, sonucunu ve hatta zaman zaman da geleceğini izler, sorgular ve kestirimde bulunmasını sağlar.

Kurumsallaşmanın başladığı ve kurumsallaşmanın köklendiği kuruluşlarda ve işletmelerde denetim işlevi son derece önemli bir duruma gelmektedir. İşletme sahipleri, ortakları ve yöneticileri sahibi oldukları ya da yöneticiliğini yaptıkları işletmenin ne durumda olduğunu sürekli olarak bilmek ve görmek istemektedirler. Ayrıca, işletmelerinin çalışanlara karşı korunması için bir sigorta sistemi olarak denetim işlevini ve bunun uzantısı olarak da denetim organını görmektedirler. Bu istemlerin ve bakış açılarının bir sonucu olarak kurumsallaşma yönünde gelişim içinde bulunan işletmelerde denetim birimleri (Teftiş Kurulu, Mali Kontrol Müdürlüğü, İç Denetim Birimi, Soruşturma Birimi, İnceleme ve Araştırma Müdürlüğü, İdari ve Mali Denetim Birimi, Mali Kontrol Genel Müdür Yardımcılığı vb.) oluşturulmaktadır.

1) Bu çalışma 15/10/1999 tarihindeki yasal düzenlemeler dikkate alınarak yapılmıştır. Yazıda yer alan görüş ve düşünceler tümüyle şahsıma ait olup, Maliye Bakanlığı' nı ve İstanbul Defterdarlığı' nı bağlamaz.

Ülkemizde kimi finansal kurumlara bakıldığında, denetim organlarına ve bu organların mensubu olan müfettişlere büyük önem verildiği görülmektedir. Örneğin; Türkiye İş Bankası A.Ş.'nde yerleşik anlayışa ve yapılan uygulamalara bakıldığında İş Bankası Teftiş Kurulu ve bu kurulun müfettişleri kendilerini bankanın gerçek sahipleri olarak görmekte ve işlerine bu güdü ve isteklilikle sarılmaktadırlar. Anılan Banka'nın Genel Müdürü'nün ve Genel Müdür Yardımcılarının genel olarak Teftiş Kurulu üyeleri arasından atanması bu sonucu doğurmaktadır. Bu yönde görünüm sunan bir iki özel kesim bankası da bulunmaktadır.

Günümüzde çağdaş bir yapı ve görünüm kazanmasına karşın, denetim başlangıçta bu denli demokratik bir görünüm sunmamaktaydı. Tarihsel süreç içinde denetimin izlediği gelişmeye bakıldığında, denetimin aslında yönetenin ve gücü elinde bulunduranın kuşkucu yapısına dayandığı ve yönetilenleri baskı ve kontrol altında tutma isteğinden kaynaklandığı görülmektedir.

Devlet açısından denetim ele alındığında, başlangıçta devlet erkini elinde bulunduran yönetici (kral, hükümdar, padişah, imparator, başkan, general, devlet başkanı, şef vb.), gücünün ve egemenliğinin yönetilenler nezdinde sarsılmaması ve bu egemenliğe karşı hareketlerin gelişmemesi için denetim sistemlerinden ve denetim işlevinden yoğunluklu şekilde yararlanmışlardır. Günümüzde de, dünya devletleri içinde bu anlayışı sürdüren birçok devlet bulunmaktadır. İşte böylesi anlayışların da etkisiyle denetimi totaliter devlet kavramı ile neredeyse özdeş bir duruma gelmektedir. Kimi devlet yöneticilerinin denetimden anladığı ve beklediği işlev, baskı yaratılması ve kendisinin elinde bulunan mutlak egemenliğin sarsılmadan, karşıt görüşlerle yaralanmadan sürüp gitmesidir. Tarihsel süreç içinde bu işlevi büyük bir bağlılıkla ve hatta canı pahasına yapan denetim organları ve denetim mensupları çıkmıştır. Günümüzde ise, bu anlayış çoğulcu demokrasilerde yerini siyasallaştırılmak suretiyle iktidar dönemlerine uygun çalı-

şan denetim organları ve denetim mensupları yaratma sürecine bırakmıştır. Çoğulcu demokrasi ile yönetilen birçok ülkede, halkın istenci (iradesi) ile yönetimi ele alan kadrolar, öncelikle teftiş ve denetim birimlerinin başına kendi adamlarını getirmekte ve bu tür denetim birimlerini kendi siyasal güdülerini için kullanmayı amaçlamaktadırlar. Demokrasisini geliştirmiş, halkın yönetime katılımı yüksek, sivil toplum örgütlerinin yaygın, eğitim ve beyinsel aydınlanma oranı yüksek ülkelerde bu türden yaklaşımlar keskin eleştirilere ve tepkilere yol açtığı için, bu tür ülkelerde denetim birimleri çoğunlukla özerk ve bağımsız bir yapıya kavuşturulmuş; siyasal yönetimlerin güdümünden çıkarılmıştır. Böylece, halk istencine dayalı olarak gelen ve iktidar erkinin insan psikolojisinde yarattığı değişimle yasaların kendisine vermediği güçleri de kullanma isteği frenlenmekte ve bu yolla demokratik sürecin totaliter bir yapıya kayması önlenmektedir. Az gelişmiş ya da cıvalı şekliyle gelişmekte olan ülkelerde ise, yönetime gelen siyasal kadrolar, kendi icraatlarının denetlenmesini, bu icrayı gerçekleştiren yöneticilerin sorgulanmasını ve hesap vermelerini pek istememektedirler. İşte bu güdünün de etkisiyle, bu tür ülkelerde denetim organlarına yoğun karışımlar yaşanmakta; bu organlar yönetime gelen insanların siyasal anlayışlarıyla koşutluk gösteren yöneticilerin ellerin teslim edilmektedir. Böylece, bu tür denetim organlarında görev alan denetim elemanlarının bağımsız hareket etmesinin önüne geçilmektedir. İşte bu gibi nedenlerle, az gelişmiş ülke demokrasilerinde yoğun bir şekilde siyasal kirlenme ve karmaşa yaşanmaktadır. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde denetim organlarına siyasal güçler tarafından karışılmasının diğer bir nedeni ise, bu tür kurumlarda yetişen kişilerin devletin önemli kurumlarında görev alma şanslarının yüksekliğidir. Denetim organları genelde bir fidanlık olarak görülür ve diğer organlara nitelikli eleman ve yönetici sağlar. İşte bu yapı nedeniyle, siyasal anlayışlar, kendi siyasalarını benimsemiş kişileri bu tür organlara yerleştirmek ve gelecekteki kadrolaşmalarına temel oluşturmak istemektedirler. Bu tür olumsuz

gelişmeler, demokrasi açısından ele alındığında, son derece ürktütücü sonuçlara varılır. Bu türlü girişimler sistemlerin çökmesine ve demokrasilerin intiharına yol açabilir. Denetimin, hesap vermenin, sorgulamanın olmadığı yerlerde belirsizlikler, karanlık işler, siyasal kirlenme, sistemlerin ve kurumsal yapıların çökmesi, büyük yolsuzluklar, toplumsal çatışmalar ve büyük bir kaos yaşanabilir. Tüm bu olumsuzluklar tek bir sözcükle adlandırılabilir: İntihar. Denetim organlarının bağımsız çalışmadığı demokratik yönetimlerde demokrasi intiharını, sistem çöküşünü hazırlar.

2. DENETİMİN VE DENETÇİNİN TANIMI

Denetim; ekonomik etkinlik ve olaylarla ilgili savların, önceden saptanmış kurallara, ilkelere ve ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları konuyla ilgileri olanlara bildirmek amacıyla yansız olarak kanıt toplayan ve topladığı kanıtları nesnel olarak değerlendiren sistematik bir süreçtir.²

Denetçi; denetim etkinliğini yürüten, mesleki bilgi ve deneyime sahip, bağımsız ve nesnel davranabilen, yüksek etik nitelikler taşıyan ve ilkeli davranış ölçütlerine sahip uzman bir kişidir.³

3. DENETİMİN TÜRLERİ

Denetimi işlevsel açıdan denetim, örgütsel açıdan denetim ve istenç açısından denetim olmak üzere üç temel ayrıma tabi tutabiliriz.

2) GÜREDİN, Prof. Dr. Ersin; Denetim, İstanbul 1988.

3) GÜREDİN, Prof. Dr. Ersin; a.g.e.

3.1. İŞLEVSEL YÖNDEN DENETİM TÜRLERİ

Denetimin gördüğü işlev ve denetimden beklenen amaçlara uygun olarak yapılan ayrıma işlevsel ayrım denilmektedir. Denetimi işlevsel olarak üç alt dala ayırabiliriz:

3.1.1. Mali Tabloların Denetimi

Mali tablolar, yasaların buyurduğu tablolar olabileceği gibi; işletme sahip ve ortakları ile yöneticilerinin isteklerine uygun olarak geliştirilen tablolar da olabilir. Bu tür tabloların denetiminde; bu tablolardan beklenen amaçların önceden belirlenmiş ölçüt, kural ve ilkelere uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmediği, bu süreçte varsa aksayan yanların neler olduğu, bu aksaklıkların nedenleri ve çözüm önerileri, bu tablolarda yer alan bilgilerin kamu otoritesi tarafından istenen kural ve ölçütlere uygun olup olmadığı araştırılır incelenir ve sorgulanır. Bu denetim işletmenin kendi yapısı içinde görev yapan denetim elemanları tarafından yapılabildiği gibi, kamu otoritesi adına hareket eden bağımsız denetim elemanlarınca veya doğrudan kamu otoritesinin denetim elemanlarınca gerçekleştirilebilir.

3.1.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi; işletme içinde konulan kural, ilke ve ölçütlerle; kamu otoriteleri tarafından konulan kural, ilke ve ölçütlere uygun davranılıp davranılmadığını araştırma, inceleme ve soluma sürecidir. Bu denetim işletmenin kendi yapısı içinde görev yapan denetim elemanları tarafından yapılabildiği gibi, kamu otoritesi adına hareket eden bağımsız denetim elemanlarınca veya doğrudan kamu otoritesinin denetim elemanlarınca gerçekleştirilebilir.

3.1.3. Yönetim Denetimi

Soruşturma dahil, işletme yapısı içinde işletme yönetimi tarafından uygulanmakta olan politikaların ve uygulamaların etkenlik düzeyini belirlemek amacıyla yapılan denetimdir

3.2. ÖRGÜTSEL YÖNDEN DENETİM TÜRLERİ

Bu denetim türünde, denetimi gerçekleştiren denetim elemanlarının bağlı olduğu erk temel alınmaktadır. Uygulamada denetim elemanları; ya işletmenin kendisi adına hareket eden ve işletmenin personeli olan denetim elemanlarından, ya işletmelerden gelen istek üzerine harekete geçen ve bağımsız olarak etkinlikte bulunan denetim elemanlarından, ya doğrudan kamu erkini kullanan ve kamu otoritesine bağlı olarak çalışan denetim elemanlarında ya da kamu otoritesinin buyurduğu denetimleri yapan ve bağımsız olarak çalışan denetim elemanlarından oluşmaktadır. İşte buradan hareketle konuyu aşağıdaki gibi bir türendirmeye tabi tutabiliriz:

3.2.1. İç Denetim

İşletmenin kendi yapısı içinde denetimle görevli birimlerin gerçekleştirdiği denetimdir. Uygulamada bu birim, bankalarda olduğu gibi ya "Teftiş Kurulu" olarak ya da başka işletme yapılarına uygun değişik adlarla karşımıza çıkmaktadır. Türk Ticaret Kanunu uyarınca şirketlerin genel kurulları tarafından seçilen ve sayısı en az iki olması gereken denetçileri de iç denetim kapsamında değerlendirmek gerekir. Bu denetim fiziksel olarak işletmenin kendi yapısı ile sınırlıdır. Başka gerçek ve tüzel kişilerin alanına girmesi veya sızması yasal sınırlar içinde olanaklı değildir.

Devletin ya da kamu otoritesinin kendi yapısına dönük olarak gerçekleştirdiği ve genelde adına "teftiş" dediğimiz denetim de, bir iç denetimdir.

Kamu otoritesinin ya da devletin iç denetimini, özel kesimin ya da işletmelerin iç denetiminden ayıran en önemli özellik fiziksel sınırlama alanıdır. Kamu otoritesinin ya da devletin iç denetimi sırasında gerektiğinde diğer devlet organlarına ve özel kesime yönelim ve yansıma olanaklı iken; özel kesimin ya da işletmenin iç denetiminde böyle bir şey söz konusu değildir. Bir başka deyişle, kamu otoritesinin ya da devletin iç denetimi gerektiğinde her gerçek ve tüzel kişiyi kapsamına alabilirken; özel kesimin iç denetimi sadece kendi örgütsel yapısı içinde kalmaktadır. Bu da, kamu erkinin doğal bir sonucudur.

3.2.2. Dış Denetim

Dış denetim; işletmenin kendi yapısı içinde görevli olmayan denetim elemanları tarafından gerçekleştirilen denetim biçimidir. İki temel türe ayrılır:

3.2.2.1. Kamu Otoritesinin Denetimi

Kamu denetimi; kapsam itibarıyla son derece geniş bir denetim biçimidir. Söz konusu denetim; görev, yetki ve haklarını yasalardan veya yasal düzenleme niteliği taşıyan kamu erki tarafından çıkarılmış yazılı kurallardan alan organlar ve bu organların elemanları tarafından yerine getirilir. Bu denetimin kapsamına tüm kamu organları (TBMM, Cumhurbaşkanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri vb. kuruluş yasalarında özel denetimi gerektiren hükümler bulunan organlar dışında) ve devlet içinde yer alan gerçek ve tüzel kişiler girmektedir. Söz konusu kamu denetimi, devlet memuru niteliği taşıyan; unvanları Müfettiş, Uzman, Kontrolör, Murakıp, Denetçi olan denetim elemanları tarafından yerine getirilir. Bu denetim elemanlarının kamu otoritesi adına yaptıkları denetimler teftiş, inceleme, araştırma ve soruşturma şeklinde olabilir. Bu denetim zaman zaman da düzenli bilgi alma biçiminde yerine getirilebilir. Teftiş, inceleme, araştırma, soruş-

turma ve bilgi almanın değişik biçimleri ve türleri vardır. Biz bunları bu çalışmanın dışında tutuyoruz.

3.2.2.2. Bağımsız Dış Denetim

Bağımsız dış denetim kuruluğu, çalışma yöntem, ilke ve kuralları yasal düzenleme niteliğinde buyurucu düzenlemelerle belirlenmiş; kamu otoritesinin yetkilerinin bir bölümünü kontrollü olarak göçermesi (devretmesi) suretiyle ortaya çıkmıştır. Bağımsız dış denetim istemi; işletmeden, işletme yöneticilerinden, işletme ortaklarından, işletme sahiplerinden ya da işletmeyle iş yapan veya işletmeyle ilgilenen kişi ve kuruluşlardan gelebileceği gibi; bu istem çeşitli yasal düzenlemelerle kamu denetiminin özelleştirilmesi kapsamında birtakım kamu organlarından kaynaklanabilir.

Kamu otoritesi tarafından bağımsız dış denetim kapsamında yaptırılması istenen denetimlerin şekli, kapsamı, nitelikleri, ölçütleri tümüyle kamu otoritesi tarafından belirlenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri gibi güvene dayalı sistemi benimsemiş ülkelerde ise, bu denetimin ölçütlerini, kurallarını ve ilkelerini daha çok bağımsız dış denetim örgütlerinin üst organı olan birlik ya da oda belirlemektedir. Kara Avrupası gibi kuşkuya dayalı sistemin içinde yer alan Türkiye gibi ülkelerde ise, bağımsız dış denetimin özellikle kamu otoritesine dönük yüzünün kural, ilke ve kapsamı kamu otoriteleri tarafından belirlenmektedir.

4. FİNANSAL KURUMLARIN DENETİMİ

Finansal kurumların denetimi, önceki bölümlerde belirtilen denetim türleri kapsamı içinde gerçekleştirilmektedir. Bu konu özel olarak aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

5. FİNANSAL KURUMLAR

Finansal kurumlar denildiğinde bu kapsama hangi kurum ve kuruluşların gireceğinin aydınlatılması ve bu sınırın belirlenmesi önemlidir. Finansal kurumlar kapsamının en geniş aşağıdaki şekilde sıralanmıştır. Bu listede yer alan kurumların tamamına yakını kamu otoritesi tarafından çıkarılmış olan yasalara ya da yasal düzenleme niteliğindeki kural ve ilkelere göre etkinlikte bulunurlar.

Finansal kurumların kuruluş ve etkinliklerinin kamu otoritesi tarafından yasaya ya da yasa gücünde diğer düzenlemelere bağlanması bir zorunluluktur. Çünkü, finansal kurumlar yaptıkları iş itibarıyla kamu otoritesini ve halkın büyük çoğunluğunu yakından ilgilendirmektedirler. Kamunun hak ve çıkarlarını bu denli kapsamlı şekilde ilgilendiren kurumların kuruluş ve çalışma ilke ve kurallarının yasal düzenlemelere tabi tutulması kadar doğal bir şey olmaz. Finansal kurumları türler itibarıyla şöyle sıralayabiliriz:

1. Bankalar
2. Sigorta Şirketleri
3. Finansal Kiralama Şirketleri
4. Özel Finans Kurumları
5. Faktoring Şirketleri
6. Yetkili Müesseseler (Döviz Büfeleri)
7. Aracı Kurumlar
8. Yatırım Fonları
9. Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları

10. Yatırım Ortaklıkları
11. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları
12. Yatırım Danışmanlığı Kurumları
13. Portföy Yönetim Şirketleri
14. Kıymetli Madenler Borsası
15. Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsaları

6. FİNANSAL KURUMLARDA DENETİM

Yukarıda 15 ana madde altında toplanan finansal kurumlar temel olarak iki tür denetime tabidir. Bunlar:

1. İç Denetim
2. Dış Denetim

6.1. İÇ DENETİM

İç denetimi tanımlamak istersek; finansal kurumların gerek kendi istekleri ile ve gerekse yasal zorunluluklardan dolayı kendi iç yapılarına dönük olarak gerçekleştirilen denetimdir diyebiliriz. Finansal kurumlar bu türden olan denetimleri kendi kadrolarında bulunan denetimden sorumlu elemanlarla veya gereksinim duyduklarında özel denetim firmalarından denetim hizmeti satın almak yoluyla gerçekleştirirler. İç denetimi bu yönden bölümlediğimizde aşağıdaki türdeşleme ortaya çıkar:

1. Finansal Kurumların kendi teftiş veya denetim kurulları tarafından gerçekleştirilen iç denetim.

2. Özel denetim kurumları tarafından finansal kurumun isteği ile gerçekleştirilen iç denetim.

6.2. DIŞ DENETİM

Dış denetim, daha çok yasal düzenlemelerden kaynaklanan bir denetim Őeklidir. Dolayısıyla dış denetimde bir buyuğanlık, bir zorunluluk ve bir kamusal yan bulunmaktadır. UygulanıŐ biçimi yönünden i denetimi tanımlamak istersek; genellikle yasal düzenlemelerden ve kamu otoritelerinin koyduğu kurallardan kaynaklanarak, finansal kurumların kendi bünyeleri dışındaki denetim organları tarafından gerçekleştirilen denetimlerdir diyebiliriz. Dış denetimin türlerini ayrıntılı olarak Şu Şekilde belirtebiliriz:

6.2.1. Kamu Otoritesi Tarafından Gerçekleştirilen

Çeşitli yasalardan kaynaklanarak gerçekleştirilen

- 4389 Sayılı Bankalar Kanunu
- 1211 Sayılı TC Merkez Bankası Kanunu
- Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların ŐubeAma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
- Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 16.12.1983 Tarih ve 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
- 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu
- Bankalararası Takas Merkezi Yönetmeliği

- Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname
- Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi Uygulama Yönetmeliği
- Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname
- Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
- İkratçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
- Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
- 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
- İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
- İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği
- Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği
- Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel

Finans

Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği

- Gayrimenkul Sertifikalarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği
- Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satım Hakkında Tebliğ
- Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği
- Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği
- Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği
- Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği
- Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Tebliğ
- Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği
- 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar
- Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ
- 4208 Sayılı Kararın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ve Kanuna ilişkin olarak çıkarılan Yönetmelik ve Tebliğler

6.2.2. Bağımsız Dış Denetim

6.2.2.1. Çeşitli Yasalardan Kaynaklanan

- 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu
- 4389 Sayılı Bankalar Kanunu
- 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu

- Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik
- 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
- Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik
- Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği
- Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği

6.2.2.2. Özel Amaçlardan Kaynaklanan

- Finansal kurumların ortaklarından gelen istem üzerine
- Finansal kurumların yöneticilerinin duyduğu gereksinimler üzerine
- Finansal kurumlara ortak olmak isteyen yeni ortaklardan (özellikle yabancı ortaklardan) gelen istemler üzerine
- Finansal kurumların yeniden yapılandırılmaları veya satışa konu olmaları üzerine
- Diğer amaçlarla

6.3. FİNANSAL KURUMLARDA DENETİMİ YAPAN ELEMANLARIN BAĞLI OLDUĞU BİRİMLER AÇISINDAN (ÖRGÜTSEL DENETİM)

Finansal kurumların tabi olduğu denetim yapısını, bu denetimi gerçekleştiren denetim elemanları yönünde ele aldığımızda aşağıdaki gibi bir dallandırma ile karşılaşmaktayız:

6.3.1. İç Denetim

6.3.1.1. Finansal Kurumların Kendi Teftiş veya Denetim Kuruları Tarafından Gerçekleştirilen

- * Finansal kurumların müfettişleri
- * Finansal kurumların denetçileri
- * Finansal kurumların mali kontrol elemanları
- * Finansal kurumların denetim uzmanları

6.3.1.2. Özel Denetim Kurumları Tarafından Finansal Kurumun İsteği ile Gerçekleştirilen

- * Bağımsız Dış Denetim şirketlerinin denetçileri
- * Özel denetim şirketlerinin denetim elemanları
- * Uluslararası standartları vermeye ve izlemeye yetkili şirketlerin denetçileri.
- * Uluslararası kalite lim örgütlerinin denetçileri
- * Uluslararası kredibilite değerlendirim şirketlerinin denetçileri

6.3.2. Dış Denetim

6.3.2.1. Kamu Otoritesi Tarafından Gerçekleştirilen

Çeşitli yasalardan kaynaklanarak gerçekleştirilen

● 4389 Sayılı Bankalar Kanunu

- * Bankalar Yeminli Murakıpları
- * Bankacılık Uzmanları

● 1211 Sayılı TC Merkez Bankası Kanunu

* TC Merkez Bankası Mufettişleri

● 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

* Maliye Mufettişleri
* Hesap Uzmanları
* Gelirler Kontrolörleri
* Vergi Denetmenleri
* Vergi Dairesi Müdürleri

● 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu

* Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler
* Yeminli Mali Müşavirler

● Türk Ticaret Kanunu (TTK)

* Finansal kurumların Genel Kurulları tarafından seçilen ve TTK'na göre görev yapan en az iki denetçi.

● 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun

* Maliye Mufettişleri
* Hesap Uzmanları
* Kambiyo Kontrolörleri
* Kambiyo Murakabe Mercileri

● 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu

- * Bankalar Yeminli Murakıpları
- * Hazine Kontrolörleri

● 83/7506 Sayılı Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı

- * Başbakanlık Müfettişleri
- * Maliye Müfettişleri
- * Hesap Uzmanları
- * Bankalar Yeminli Murakıpları
- * TC Merkez Bankası Müfettişleri

● 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği

- * TC Merkez Bankası Müfettişleri

● Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname⁴

- * Maliye Müfettişleri
- * Hesap Uzmanları

4) Kanun Hükmünde Kararname'nin 22'nci maddesinde "Maliye Bakanlığı denetim elemanları" kavramı geçmektedir.

* Gelirler Kontrolörleri

● Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik

- * SPK Denetçileri
- * Borsa Müfettişleri
- * Borsa Komiseri
- * Bankalar Yeminli Murakıpları
- * Hazine Kontrolörleri

● Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanunu Hükmünde Kararname

- * Maliye Müfettişleri
- * Hesap Uzmanları
- * Gelirler Kontrolörleri
- * Hazine Müsteşarlığı'na bağlı denetim elemanları

● Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik

- * Maliye Bakanlığı denetim elemanları
 - Maliye Müfettişleri
 - Hesap Uzmanları
 - Gelirler Kontrolörleri
- * Hazine Müsteşarlığı'nın denetim elemanları
 - Bankalar Yeminli Murakıpları
 - Hazine Kontrolörleri

● İkrazaçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik

* Maliye Bakanlığı denetim elemanları

- Maliye Müfettişleri
- Hesap Uzmanları
- Gelirler Kontrolörleri

* Hazine Müsteşarlığı'nın denetim elemanları

- Bankalar Yeminli Murakıpları
- Hazine Kontrolörleri

● Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik

* Maliye Bakanlığı denetim elemanları

- Maliye Müfettişleri
- Hesap Uzmanları
- Gelirler Kontrolörleri

* Hazine Müsteşarlığı'nın denetim elemanları

- Bankalar Yeminli Murakıpları
- Hazine Kontrolörleri

● Kıymetli Madenler Borsası Üyelik Belgesi Verilme Esasları ile Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyet Şartlarına İlişkin Yönetmelik

* Hazine Müsteşarlığı denetim elemanları

- Bankalar Yeminli Murakıpları
- Hazine Kontrolörleri

● İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği

* Borsanın yetkili elemanlar⁵

● Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik

* Borsanın yetkili elemanlar⁶

● İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği

* Borsanın yetkili elemanlar⁷

● Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği

* Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği

* Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği

5) Borsa Müfettişleri

6) Borsa Müfettişleri

7) Borsa Müfettişleri

- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Gayrimenkul Sertifikalarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği

- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkında Tebliğ

- * TC Merkez Bankası Müfettişleri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği

- * Aracı kuruluşların kendi müfettişleri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği

- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri
- * Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği

- * Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği

* Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği

* Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Derecelendirme Faaliyeti ile Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği

* Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

● Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ

* Hazine Müsteşarlığı

● 4208 Sayılı Karaparanın Önlenmesine Dair Kanun

* Maliye Müfettişleri

* Hesap Uzmanları

* Gelirler Kontrolörleri

* Bankalar Yeminli Murakıpları

* Hazine Kontrolörleri

* Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları

6.3.2.2. Bağımsız Dış Denetim

6.3.2.2.1. Çeşitli Yasalardan Kaynaklanan

- 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kurulu Kanunu
- 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu
- 4389 Sayılı Bankalar Kanunu
- 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu
- Vergi Kanunları

6.3.2.2.2. Finansal Kurumların Ortaklarından Gelen İstem Üzerine

- Finansal kurumların yöneticilerinin duyduğu gereksinimler üzerine
- Finansal kurumlara ortak olmak isteyen yeni ortaklardan (özellikle yabancı ortaklardan) gelen istemler üzerine
- Finansal kurumların yeniden yapılandırılmaları veya satışa konu olmaları üzerine
- Diğer amaçlarla

7. KONUYA İLİŞKİN ELEŞTİRİLER

7.1. Denetim Standartları, Henüz Uluslararası Standartlardan Uzak-tır

Amerikan Yeminli Serbest Mali Müşavirler Kurulu (AICPA)'nın meslek standartları tebliği ile belirlediği "Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları" şöyledir :⁸

8) HACIOSMANOĞLU, M. Çetin ve BİLGE ÜRÜN, Nur; AICPA Meslek Standartları Tebliği Çevirisi, 5 Cilt, Mart 1989, Ekim 1989.

● Genel Standartlar:

- * Denetim, uzman olarak gerekli teknik eğitim ve yeteneğe sahip bulunan kişi ve kişilerce yapılmalıdır
- * Denetçi veya denetçiler, denetim görevi ile ilgili tüm konularda bağımsız düşünme mantığı içinde olmalıdır
- * Denetimin yapılmasında ve raporun hazırlanmasında gereken mesleki titizlik gösterilmelidir.

● Çalışma Standartları:

- * Çalışma iyi planlanmalı; varsa, yardımcıları iyi denetlenmelidir
- * Denetim yöntemlerini bağlı olduğu testlerden alınacak sonuçların saptanması amacıyla ve güvenilir bir temel olarak, var olan iç denetim sisteminin gerektiği gibi incelenmesi ve değerlendirmesi yapılmalıdır
- * İncelenen mali tablolar hakkında bir görüşe varmak için, makul bir temel sağlayacak olan sorgulamalar, gözlemler ve incelemeler yoluyla yeterli ölçüde sağlam kanıtlar elde edilmelidir.

● Raporlama Standartları:

- * Denetim raporu, mali tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını belirtmelidir
- * Denetim raporu, bu muhasebe ilkelerinin, cari dönemde de aynen geçmiş dönemdeki gibi değişmeden uygulanıp uygulanmadığını belirtmelidir
- * Raporda aksi belirtilmedikçe, mali tablolardaki açıklayıcı notlar, makul ölçüde yeterli sayılarak bunlara itibar edilmelidir.
- * Rapor, bir bütün olarak mali tablolardaki açıklayıcı notlar

makul ölçüde yeterli sayılarak bunlara itibar edilmelidir.

- * Rapor, bir bütün olarak mali tablolar hakkındaki düşünceyi açıklayan bir ifadeyi veya düşünce belirtilmeyeceğine ilişkin bir ispatı içermelidir. Genel bir görüş belirtilmediği zaman, bunun nedenleri de açıklanmalıdır. Mali tablolarda bir denetçinin isminin yer aldığı tüm durumlarda, rapor; bu denetçinin incelemesinin niteliğini ve eğer varsa sorumluluk düzeyini ortaya koymalıdır.

Bugün için ülkemizde özellikle yabancı kökenli denetim firmaları yukarıda sayılan denetim standartlarına ve AICPA'ın diğer belirlediği tüm açıklama ve standartlara uymaktadırlar. Bu uyma işlemi, tümüyle yabancı ortağı bulunan şirketlerde şirketin kendi istemiyle gerçekleştirilen bağımsız dış denetim çalışmalarında söz konusudur. Türkiye'ye dönük, kamu otoriteleri tarafından istenen denetimlerde ise, Bağımsız Dış Denetime dönük olarak belirlenmiş olan yasal düzenlemelere uygun davranılmaktadır.

Ülkemizde şu anda özellikle finansal kurumların denetiminde kullanılan standartların yeterli olduğunu söylemek son derece güçtür. Sektörde özellikle kurumsallaşmasını tamamlamış, büyüklük sıralamasında ön sıralarda yer alan bankalar, sürekli olarak denetim standartlarının nesnel ve yansız kullanılmadığını; orta ve küçük ölçekli bankalarda bu standartların danışıklı olarak savsandığını ileri sürmekte ve bunun sektörde büyük bir haksız rekabet yarattığını; sektöre olan güveni sarstığını; ileride bu durumun sektörde büyük ve önlenemez çöküntü ve sıkıntılara yol açabileceğini ileri sürmektedirler.

Dolayısıyla, bugün için bağımsız dış denetim firmalarının gerek uluslararası kabul görmüş standartları ve gerekse Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından belirlenen standartları tam ve etkin kullandığı söylenemez.

Bu olumsuzluğun önüne ancak bu tür bağımsız dış denetim kuruluşlarının yazdığı raporların kamu otoritesi tarafından sıkı bir şekilde incelenmesi ve denetlenmesi ile geçilebilir. Bu inceleme ve denetimlerden sonra, raporlarında standartlara uygun olmayan inceleme yapılması veya incelemelerde mesleki etik ve kurallara aykırı olarak yanlış tutum takınılması veya bilerek veya bilmeyerek mesleki titizliğin sarsılması durumunda bağımsız dış denetim şirketlerine ve bu şirket adına incelemeyi yapan denetçi veya denetçilere çok ağır cezalar verilmesi gerekir.

Denetim ve yaptırım sistemleri iyi kurulmamış düzenlemelerin ve organizasyonların büyük sıkıntılar yaratacağı unutulmamalıdır. Bu bakımdan, bağımsız dış denetim kuruluşları tarafından kullanılacak standartların kesinlikle uluslararası kabul görmüş standartlar düzeyine çıkarılması ve standartların ödünsüz bir şekilde finansal kurumlarda uygulanmasının sağlanması gerekmektedir.

7.2. Denetim Kurumları Arasında Eşgüdüm Bulunmamaktadır

Şu anda ülkemizde finansal kurumlara dönük yoğun bir denetim olduğu düşünülmektedir. Gerçekten de, yasal düzenlemeler bakıldığında finansal kurumların denetimine ilişkin yoğun şekilde düzenleme olduğu ve bu denetimi yapmak üzere çok sayıda denetim organı görevlendirildiği görülmektedir.

Bunu net olarak algılamak bakımından finansal kurumların başında yer alan bankalar örnek olarak seçilebilir. Varolan yasal düzenlemelere göre değişik açılardan bankalar nezdinde denetim ve inceleme yapma yetkisi ve görevi bulunan denetim elemanlarını şu şekilde sayabiliriz:

* 4389 Sayılı Yasa gereğince bankaların kendi müfettişleri.

* 4389 Sayılı Yasa gereğince Bankalar Yeminli Murakıpları.

- * TTK gereğince banka genel kurulu tarafından seçilen en az iki denetçi.
- * 1211 Sayılı Yasa gereğince TC Merkez Bankası Müfettişleri
- * Hazine Müsteşarlığı'na yetki tanıyan çeşitli yasalar uyarınca Hazine Müsteşarlığı Kontrolörleri.
- * Sermaye Piyasası mevzuatı gereğince Sermaye Piyasası Kurulu Denetçileri.
- * Sermaye Piyasası mevzuatı ve Menkul Kıymetler Borsaları mevzuatı gereğince Borsa Denetçileri ve Müfettişleri.
- * Kambiyo mevzuatı ve diğer Yasalardan gelen yetki ve görev gereğince Maliye Müfettişleri.
- * 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu gereğince vergi incelemesi yapmak üzere;
 - Maliye Müfettişleri,
 - Hesap Uzmanları,
 - Gelirler Kontrolörleri,
 - Vergi Denetmenleri,
 - Vergi Dairesi Müdürleri.
- * 3568 Sayılı Yasa gereğince Yeminli Mali Müşavirler.
- * Bankacılık ve Sermaye Piyasası mevzuatı gereğince Bağımsız Dış Denetçiler.

Finansal kurumlar nezdinde çeşitli yasalardan alınan yetkilere dayanarak denetim, teftiş, araştırma ve inceleme yapan bu denetim elemanları arasında gerek çalışma programları, gerek çalışma yöntem ve kuralları ve gerekse çalışma sonuçlarının değerlendirilmesi konusunda herhangi bir eşgüdüm bulunmamaktadır. Bu durum, denetimde etkenlik ve kaliteyi son derece olumsuz yönde etkilemektedir. Bu denli sıkı denetim kurallarına ve bu denli çok sayıda yetkili denetim organına karşın, bankaların etkin şekilde denetlendiğini ve izlendiğini söylemek son derece güçtür. Eğer öyle olsaydı, 05 Nisan 1994 tarihinde yaşanan ve Türk finans tarihinde yerini

alan olumsuz olaylar yaşanmazdı.

Bugün için finansal kesime dönük denetim ve incelemelerde bir yetki ve denetim enflasyonu bulunmaktadır. Bu denetim ve yetki enflasyonu kesimin etkin şekilde denetimini engellemekte ve bu yolla kamunun hukuksal büyük zararlar görme riski altında bulunmaktadır.

Bakanlar Kurulu Kararı ile mevduata tam Devlet güvencesi vermek yerine, finansal kurumlara dönük denetimde etkenlik ve kalitenin artırılması daha doğru olur. Mevduata tam Devlet güvencesi veren Bakanlar Kurulu Kararı sektörde haksız rekabete yol açmakta ve hizmet kalitesini büyük ölçüde engellemektedir. Bu bakımdan ivedi olarak bu kararın tümüyle kaldırılması; sektöre mevduatı korumak için sağlıklı çalışan bir bağımsız sigorta sistemi getirilmesi; sektöre dönük denetimlerin etkenlik ve kalitesinin artırılması; sektörde denetimle yetkili organlar arasındaki kopukluğun giderilmesi ve eşgüdüm ile bilgi birikimlerinin paylaşımının sağlanması; sektörü denetleyen denetim elemanlarının siyasal baskı ve gözetimden uzak, bağımsız bir örgütlenme yapısı içinde görev yapması ve bu elemanların hukuki atama ve özlük hakkı güvencesine kavuşturulması; denetimde etkenlik bakımından standartlaşmaya gidilmesi; denetimlerin haksız rekabet yaratmayacak ve tüm sektörü kapsayacak şekilde planlanması; denetim elemanı raporlarının sürüncemede bırakılmaması ve bu denetim raporlarının sonuçlarının Resmi Gazete ile kamuya ilan edilmesi gerekir.

7.3. Denetim Mükerrerliği ve Denetim Savurganlığı Vardır

Bir önceki bölümde belirtildiği üzere, sektörü denetleyen eleman sayısı ve bu elemanların çok sayıda farklı organa bağlı olması; sektörde denetim savurganlığı ve denetim mükerrerliğine yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak birtakım finansal kurumlar sürekli denetim baskısı altında tutulurken, bazı finansal kurumlar yıllarca hiç denetim görmeyebilmektedir. Bu

olumsuzluklar, denetim organları arasındaki eşgüdümsüzlükten ve denetim programlarının iyi planlanmamasında kaynaklanmaktadır. Ayrıca, denetim organları arasındaki kimi kıskançlık ve çekememezlikler de bilgi birikiminin paylaşımını engelleyerek denetimin kalitesini etkilemekte ve kamu erkinin zarar görmesine yol açmaktadır.

Finansal kesimde yaşanan denetim savurganlığına, denetim mükerrerliğine, denetim enflasyonuna ve denetimin yarattığı haksız rekabete engel olacak önlemlerin zaman geçirilmeden alınması sektör, ekonomi ve bu kesimin kapsamına giren geniş kitleler açısından yararlı olacaktır.

7.4. Denetimler Etkin Değildir

7.2 ve 7.3'üncü bölümlerde sayılan nedenlerden dolayı finansal kesimdeki denetimler etkin ve kaliteli değildir. Bu kesime dönük olarak denetim yapan denetim elemanlarının denetimi belli standartlara bağlanmadığı için büyük mesai kayıpları ortaya çıkmakta ve çalışma sonuçlarında denetim elemanlarının kişisel yargıları nesnel ölçütlerin önüne geçmektedir. Bu kesime dönük olarak denetleme işlevi gören denetim elemanlarının örgütsel bağlılık bakımından özerk bir yapı içinde bulunmamaları, bu elemanların raporları ile ortaya koyduğu hususların hiyerarşik vesayete tabi olması etkenliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Finansal kesimde yapılmakta olan gerek iç denetimler ve gerekse dış denetimler büyük ölçüde maslahatçı, danışıklı ve görev sarmak adına yapılmaktadır. Finansal kesimde iç denetimi gerçekleştirmek üzere Yasalar gereğince kurulan iç denetim organları bu kesimdeki firmaların maaşlı elemanları oldukları için, kamu hukukunu ilgilendiren konularda yasalara aykırılıkları gördüğünde bunlara maaşını ödeyen kurumun veya onun sahibinin gözü ile bakmaktadır. Kaldı ki, yasal zorunluluk nedeniyle kurulmuş

olan bu iç denetim birimlerini bazı finansal kurumlar yasa savmak için oluşturmakta ve bu birimi çoğu zaman devre dışında tutmaktadır. Örneğin sektörde etkinlikle bulunan bazı bankalar, kendi Teftiş Kurulu mensuplarının banka genel müdürlüğü birimlerinde inceleme ve teftiş yapmalarına izin vermemekte; bu müfettişleri taşradaki ekonomik büyüklükleri ve etkinlikleri son derece küçük şubelerinde dolaştırmayı, hatırı sayılır kredi müşterileri ile yemek yemelerini tercih etmektedir. Özellikle holding bankaları, holdinge bağlı şirketlerle ilişkilerini genel müdürlük birimleri aracılığıyla yürüttükleri için, bu birimlere kendi müfettişlerinin bile girmesini istememektedirler.

Denetimde kalite denilince, bundan sadece bu sektöre dönük denetim yapan Devlet denetim elemanlarının yaptığı denetimlerin kalitesi anlaşılmalıdır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 27'nci maddesi ile bankalara dönük olarak getirilen "Banka Müfettişleri" kurumunun yeniden düzenlenmesi ve belirli standartlarının kamu otoritesi tarafından buyurucu nitelikte yeniden belirlenmesi gerekir. Örneğin; anılan maddede çalıştırılacak Müfettiş sayısı belirli ve tartışmasız bir ölçüde bağlanmış değildir. Yasada "yeteri kadar müfettiş" ibaresi bulunmaktadır. Bu yeterliliğin ölçüsünün ne olduğu ve bu ölçüye kimin, neye göre karar vereceği belli değildir. Bu yaklaşım yasa yapma mantığına ve kamu otoritesinin bu iç denetimden umduğu ve beklediği amaçlara uygun değildir. Bu bakımdan 3182 Sayılı Yasa'nın 27'nci maddesinde ivedi olarak değişiklik yapılması ve çalıştırılması zorunlu olan müfettiş sayısının belli bir bilimsel ölçüde bağlanması; çalıştırılacak müfettişlerde aranacak asgari koşulların ve bu müfettişlerin yetiştirilme ve çalışma yöntem, kural ve ilkelerinin Bankalar Kanunu kapsamında çıkarılacak bir Yönetmelikle belirlenmesi yerinde olacaktır diye sürekli eleştiri ve öneri getirilmiş olmasına karşın; 4389 Sayılı Bankalar Kanunu yapılırken ne yazık ki bu eleştiri ve öneriler gözardı edilmiştir. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 9/4'üncü maddesi hemen hemen eski 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun aynısıdır. Burada bizleri umutlandıran

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 9/4' üncü maddesi uyarınca çıkarılacak yönetmelikte bu konuya ilişkin eleştiri ve önerilerin dikkate alınacağıdır. Ayrıca, sektörde denetim kalitesini artırmak bakımından bankalarda kendi teftiş kurulu yıllık çalışma programlarının Maliye Bakanlığı,TC Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'na gönderilmesi, bu programa göre yürütülen teftiş, inceleme ve soruŐtırma raporlarının da birer örneğinin aynı birimlere gönderilmesi yararlı olabilir. Banka teftiş kurullarının örgütsel bağlılık yerinin banka genel müdürü olmaktan çıkarılıp, banka yönetim kurulu başkanı olması bu müfettişlerin özerkliği ve icracı durumunda olan genel müdürün de tüm işlemlerinin etkin denetiminin sağlanması bakımından yararlı olabilir. Tüm bu önerilerin, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 9/4' üncü maddesi uyarınca çıkaracakları yönetmelikte dikkate alınması sektör açısından çok büyük yararlar sağlayacaktır.

7.5. Denetimler Adil Değil, Haksız Rekabet Yaratıcıdır

Sektörde yapılan denetimler, önceki bölümlerde ortaya konulmaya çalıŐılan hastalıklar nedeniyle haksız rekabet yaratıcı bir nitelik taşımaktadır. Sektöre dönük denetim birimleri arasında eşgüdüm  n ve bilgi paylaşımının etkin olmaması nedeniyle, sektörde faaliyet gösteren birtakım iŐletmeler nezdinde yoğun ve sık sık denetim yaŐanırken, bazılarında hiç denetim yapılmayabilmektedir.

Denetim ve incelemeler, yapısı itibariyle haksız rekabet yaratıcı bir nitelik taşımaktadır. Denetimin bu olumsuz yanını ortadan kaldırmak için denetim programlamasının ve planlamasının çok iyi yapılması, bu programlamanın kavrayıcı, eşitcil  l itlerden yola çıkıcı ve nesnel  l itlere dayalı olması gerekir.

7.6. Denetimler Kamuyu Aydınlatma İlkesini Tam Olarak Yerine Getirememektedir

Finansal kurumlar nezdinde yapılan denetimlerin sonuçları üzerine ne gibi işlemler yapıldığı konusunda kamuoyu nezdinde genel bir kuşku ve belirsizlik bulunmaktadır. Şu anki uygulamada sadece bağımsız dış denetim kapsamında 3568 Sayılı Yasa'ya göre çalışan meslek mensupları tarafından onaylanan bilanço ve gelir tabloları dipnotları ile birlikte gazetelerde yayımlanmaktadır. Bu sonuç rakamlarının ne denli iyi denetlendiği konusunda genel bir kuşku ve güvensizlik bulunmaktadır. Nitekim, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından büyük şirketlerle ilgili olarak ortaya çıkarılan "bilanço makyajlama"ları bu kuşku ve güvensizlikleri haklı kılmaktadır. Devlet adına finansal kurumlar nezdinde gerçekleştirilen denetimlere ilişkin raporların idare tarafından ne denli değerlendirildiği ve ne denli saptanan eksiklik, aksaklık, yanlış ve hilelerin, yasaya aykırı durumların üzerine gidildiği bilinmemektedir. Her bilinmeyen ve üzerinde örtü bulunan konu gibi bu durum da kuşku davet eder niteliktedir. Bu bakımdan devlet tarafından finansal kurumlar nezdinde gerçekleştirilen denetimlere ilişkin raporların en azından özet olarak Resmi Gazete'de ilan edilmesi kamuyu aydınlatma ilkesine uygun olur. Bu yayımlanma ve ilan işlemleri için yasal düzenlemeye gereksinim bulunmaktadır.

7.7. Kamusal Denetim Yapan Denetim Kurulu Mensupları, İçinde Denetim Yaptıkları Kurumun Mensuplarından Bilgi ve Donanım Yönünden Geride Kalmaktadır

Kamusal denetim yapan denetim elemanlarının bilgisel açıdan ve donanım açısından, denetim yaptıkları finansal kuruluşların elemanlarının gerisine düşmelerini çok çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında Devletin izlediği personel politikaları ya da politikasızlığı yatmaktadır. Kamu adına çok önemli bir işlemi yerine getiren ve bu işlemi yerine geti-

rirken büyük yetkiler kullanan ve büyük sorumlulukların altına giren denetim elemanlarının, Devletin diğer personeli ile aynı değerlendirme ve ücret sistemi içinde bulunması bu mesleğe girecek elemanların başlangıçtaki kapasite ve yeteneklerinde bir belirleme yapmaktadır. İyi okullarda, nitelikli eğitim alan ve üstün zekalı elemanlar; devletteki denetim elemanlığı yerine özel kesime yönelmektedir. Çünkü, benzer işi özel kesim adına yaptığında devlette elde edeceği ücretin ortalama on katı civarında yüksek ücret elde etmektedir. Dolayısıyla, devletin değerlendirme ücret politikasında ivedi olarak seçici politikalar uygulaması gerekmektedir.

Kamu kesiminde son yıllarda yaşanmakta olan yoğun yıpranım ve aşırı politize olma memur niteliğinde önemli bir yıpranımın neden olmuştur. Nitelikli, yetenekli ve zeki insanlar yerine, belirli kademelere politik desteği veya tarikat desteği olan insanların getirilmesi kamu kesiminden nitelikli elemanların kaçışını ve bu elemanların görevlerine küskünlüğünü artırmıştır.

Bunlara benzer çok sayıda olumsuzluk kamu adına denetim yapan denetim elemanlarında büyük bir isteksizliğe ve doyumsuzluğa yol açmıştır. Kamu bu elemanlara kendilerini geliştirmeleri, denetledikleri birimin önüne geçmeleri için gerekli yatırım ve donanımı sağlamamaktadır. Hatta ülkemizdeki gelişmelere bakıldığında, kimi dönemlerde denetim elemanlarının yöneticiler tarafından istenmeyen insan ilan edildiği, denetim kurumlarının cezalandırıldığı görülebilir.

Denetimin kalitesini artırmak, bu işlemi yapan elemanları bilgisel yönden denetledikleri kurum ve kuruluşların personel ve yöneticilerinin önüne geçirmek için, bu elemanlara büyük yatırım yapılması; gereken donanımın sağlanması; hiyerarşik yönden bağlı olunan yerlerde sıkıntı varsa bunların düzenlenmesi; bu elemanların özlük haklarının tüm uygulamacı (icracı) birim memur ve yöneticilerinden ayrılması ve bu elemanlara özel kesimde

sağlayacakları özlük haklarının sağlanması; bu elemanların seçiminde ve yetiştirilmesinde kesinlikle çok özenli davranılması gerekir

7.8. Kamu Kesimi, Finansal Kesimdeki Gelişimleri ve Değişimleri Zamanında Kavrayamamaktadır

Çağımızın bilgi yığınları üzerine oturmaya başlaması ve dünyanın ışık hızında bilgi aktarımları sonucu küçülmesi, ulusal sınırların küreselleşme sonucu sorgulanır duruma gelmesi ve hemen hemen her şeyin temelini araştırmacı bilgiye dayanması sonucu insanın belleğinin kavrayamayacağı hızda bir değişim yaşanmaktadır. İnsanlar, toplumlar, şirketler, kurumlar ve devletler bu değişimin hızını yakalamak için büyük çaba harcamaktadırlar. Gelişmiş birçok ülkenin ve ülkelerin dev şirketlerinin araştırma ve geliştirme yatırımları ve daha sonra da bilgi hizmeti pazarlamaları büyük bütçelere ulaşmaktadır.

Yaşamakta olduğumuz bu bilgi çağı finans kesiminde çok şiddetli biçimde yaşanmaktadır. Adeta her saniye yeni yüzlerce finansal araç, finansal yöntem ve finansal hizmet devreye girmektedir. Büyük bir rekabetin ve devingenliğin yaşandığı finans kesimi içinde etkinlikte bulunan bireyler ya da şirketler bu değişimleri yakalamak için büyük çaba, para ve emek harcamaktadırlar. Bu hızlı rekabetin bir sonucudur. Ayakta kalmak için gelişen alanlarda yerinizi almanız bir zorunluluktur. Değişimin ve sürekli dağlar gibi akmakta olan bilgi akışının yakalanamaması yıkılma, sona erme ve batış demektir. Bilgi akışının devinim hızına kendinizi alıştıramadığınızda ve akmakta olan bilgileri yakalama çabası içinde bulunmadığınızda da bilgi dağlarının altında kalıp, yok olmanız içten bile değildir.

Ülkemizde finans kesiminde etkinlik gösteren kurumların büyük bir bölümü yeni gelişmeler konusunda dünyanın ileri ülkeleriyle boy ölçüşebilecek kadar büyük gelişme içindedirler. Her geçen gün finans kesiminde

yeni yeni araçlar, yöntemler kullanılmaya başlanmaktadır. Her yeni gelen araç ve yöntem vergisel yönden tanımlanmayı ve vergi yasalarında oturacağı yeri almayı beklemektedir. Ayrıca, her yeni yöntem ve araç aynı zamanda denetim teknikleri açısından da sorgulanmaya ve tanımlanmaya gereksinim duymaktadır. Durum böyle olmasına karşın, ne yazık ki, bu yeni araç ve yöntemleri denetleyecek, izleyecek, inceleyecek, araştırarak, sorgulayacak ve vergileyecek kamu birimlerinde ve bu birimlerde görev alan yönetici ve memurlarda bu gelişimi zamanında yakalamak yönünde bir çaba bulunmamaktadır. O bakımdan, finansal kesim tarafından kullanılmaya başlanılan yeni yöntem ve araçların kamu yönetimi tarafından kavranması zaman almakta ve bu alanda önemli sorunların ve gecikmelerin ortaya çıkmasına yol açılmaktadır. Kamu kesiminin dünyadaki değişimleri zamanında kavrayabilecek, akmakta olan ve dehşet boyutundaki bilgiyi yakalayabilecek yetenek, kapasite ve mantaliteye getirilmesi gerekmektedir. Kamu kesimi yönetici ve memurları düzeyinde aydınlanma ve zihni (mantalite) devrimini yapamadığı sürece, ülkede gelişen birçok sorunun zamanında kavranması ve çözülmesi olası değildir.

7.9. Yasal Düzenlemeler Uzun, Karmaşık ve Etkinliği Azaltıcı Bir Niteliktedir

Finans kesimine dönük olarak getirdiğimiz bu eleştiri, aslında tüm alanlar için geçerlidir. Bugün yasal düzenlemeler (mevzuat) alanında yaşanan karmaşa, gerçekten büyük bir yavaşlamaya ve iyi niyetli, dürüst işletme ve insanları engelleyici, caydırıcı bir nitelik kazanmıştır. Sürekli söylenmesine karşın bu alanda yalınlaştırma (sadeleştirme) ve derleyip toplama işlemi yapılamamıştır.

Yasal düzenlemelerde yaşanan dağınıklık, bolluk ve aşırı yük büyük ölçüde yasal düzenlemelerin zamana uygun ayıklanmamasından; yürürlükten kaldırılması gereken düzenlemelerin zamanında saptanarak yürürlükten

kaldırılmamasından; her gelen yönetimin çokça araştırmadan ve kesimde etkinlikte bulunanları dinlemeden yaptığı yeni düzenleme ve değişikliklerden; bürokratik kademelerde yer alan insanların kendilerini önemli kılmak için yaptıkları aşırılığa kaçan kontrol isteklerinden; devletin her alana girerek ve karışarak düzenleme yapma ve belirleyici olma isteğinden; kamu kesimi örgütlenme yapısının aşırı hantal olmasından; kamu kesimindeki birimler arasında eşgüdümün ve bilgi akışının tam sağlanamamasından; kamu kesimindeki kimi kurumların birbirleriyle olan olumsuz rekabetinden; Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sisteminin Kara Avrupası ülkelerinde olduğu gibi kuşkuya (şüpheye) dayalı olmasından ve bu kuşkuculuğun aşırı belge ve kağıt istemeye ve ayrıntılı yasal düzenlemeleri yapmaya gereksinim göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ivedi olarak tüm devlet sistemini gözden geçirmesi ve bir yeniden yapılanma sürecine girmesi; bu kapsamda tüm yasal düzenlemelerini köktenci (radikal) bir yaklaşımla elden geçirmesinde büyük yararlar bulunmaktadır.

Finansal kesim, denetim dışında kalmayı genel anlamda istememektedir. Ancak, aşırı düzenlemelerin zamanlarını ve enerjilerini tüketmesinden de yakınmaktadır. Dünya ile olabildiğince eşanlı ve eşyapıda rekabet eden bu sektörün gereği olmayan bildirimlerle ve formalitelerle uğraştırılmaması; gerçekten işe yarayacak, etkin denetim ve gözetim sağlamaya dönük bildirim ve standartların belirlenmesi ve bu yolla toplanacak tüm bilgilerinde tam analiz edilmesi; bu analizlerden elde edilen sonuçların kamuoyunu aydınlatmak ve saydamlık bakımından da kamuoyuna kurumlar itibarıyla açıklanması yerinde olacaktır.

7.10. Finansal Kesim Elinde Bulundurduğu Parasal Gücü Devlet Otoritesini ya da Kamu Erkini Etkinsizleştirmek Amacıyla Koz Olarak Kullanabilmektedir

Bu başlıkla ifade edilen eylem ve işlemler tüm sektörü kapsayıcı değildir elbette. Ancak, sektörde etkinlikte bulunan kimi kurum ve kuruluşların kamu erkini zayıflatmak için ellerindeki finansal güce dayanarak hükümetleri kullandığı veya kullanmaya teşebbüs ettiği görülmektedir

Bugün gelişmiş ülkelerde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yerleşmiş düşünce; "öncelikle güçlü, varlıklı ve saygın devlet, sonra o güçlü devletin güçlü şirketleri ve bireyleri"dir. Güçlü olmayan devletlerin istediğiniz kadar büyük ve güçlü kuruluşları ya da bireyleri olun, bunun uluslararası arenada pek de önemi bulunmamaktadır. Çünkü, bir süre sonra ülkenize olan bakış açısı size olumsuz veya olumlu olarak yansiyacak; sizin geleceğinizi belirleyici olacaktır. Küreselleşen dünyada bu kaçınılmazdır. Öncelikle devletinizin güçlü, varlıklı ve saygın olması yaşamsal öneme sahiptir.

Ülkemiz açısından bunu algılayan ve ifade eden çok sayıda saygın girişimcimiz vardır. Ancak, büyük parasal güçlere sahip olan kimi sermaye kesimleri ve finansal kuruluşlar bu ilkelerin ayırımında henüz değildirler. Durum böyle olunca, bu türden olan kurum, kuruluş ve kişiler Devlet denetim organları tarafından nezdlerinde başlatılan teftiş, denetleme, inceleme ve soruşturmaları sahip oldukları güçleri koz olarak kullanmak suretiyle engellemeye veya önlemeye çalışabilmektedirler. Bu kamu erkinin etkisizleştirilmesi ve zayıflatılmasından başka bir şey değildir. Bu yola başvuran kurum ve kuruluşlar ne yazık ki, çeşitli güdülerle Devletin ve kamu erkinin denetimini istememektedirler. Çünkü, devlet denetimi ve kamu erkinin denetimi onları ürkütmektedir. Bu ürküntünün altında yasalara uygun olmayan birtakım eylem ve işlemlere karışmış olmak veya

bunlara aracılık etmek yatıyor olabilir Kamu erkini zayıflatmaya ve devlet denetimini etkisizleştirme çaba ve girişimi içinde olan bazı kurum ve kuruluşların aşağıdaki olumsuzluklar alanında da etkinlikleri ve katkıları bulunmaktadır.

7.11. Finansal Kesim Elinde Bulundurduğu Parasal Gücün Etkisiyle Ülkede Siyasal Kirlenmeye Katkıda Bulunabilmektedir

Yine bu başlıkla ifade edilen konu sadece ve sadece çok az sayıda ve geneli kapsamayacak düzeydedir. Birtakım olumsuz ve yasalara aykırı işlemlerin içinde yer alan veya bu işlemlere bir şekilde aracılık eden finansal kurumlar, yaptıkları işlemlerin ortaya çıkmaması için, siyasal güç ve misyona sahip kişilerden yardım almak amacıyla kullanabilecekleri bu türden insanların seçilip, parlamentoya girmeleri için büyük kaynak aktarımlarında bulunabilirler. Bu türden insanların seçimini desteklemek üzere yönetimleri altına bulunan medya organlarından ve basın kuruluşlarından yararlanabilir. Bu yolla, seçmenlerin özgür iradelerini çarpıtarak, ülkede siyasal kirlenmelere destek veren kadrolaşmalara yol açılabilir. Bu, ülke açısından son derece tehlikeli ve olumsuz sonuçlara neden olur.

Bugün yaşanmakta olan birtakım siyasal kirlenme olaylarında bazı finansal kurumların yoğunluklu şekilde kullanıldığı olayların merkezinde yer aldıkları basın ve medyada ya da TBMM tarafından yapılan kimi araştırma ve soruşturma komisyonlarında verilen ifadelerde yer almaktadır. Bu finansal kurumların bazıları ne acıdır ki, kamu kesimi finansal kurumlarıdır.

7.12. Finansal Kesim Elinde Bulundurduğu Parasal Gücü Zaman Zaman Devletin Temel İlkelerini Bozmak İsteyen veya Devlet Sistemini Değiştirmek İsteyen Kesimlere Kaynak Sağlamak Amacıyla Kullanabilmektedir

Bu başlıkla ifade edilmek istenen olumsuz durum ne yazık ki sadece Türkiye'nin sorunu olmayıp, birçok ülkenin sorunu durumundadır. En son Genel Kurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamalara göre adları bilinen; ancak, gizli tutulan 3 banka bölücü terörist örgüt PKK'nın parasını aklamakta aracılık yapmışlardır. Bu egemenliğinde bulunan bir ülkeye verilebilecek en büyük zararlardan ve ihanetlerden biridir.

Son yıllarda ülkemizde Atatürk İlkelerine ve Devrimlerine karşı çıkan, Cumhuriyetin ilke ve kurallarını yok sayan ve çağdaş hukuk devleti kurallarını kabul etmeyen irticai kesimler, finans alanında da yoğunluklu olarak etkinlik göstermeye ve bu alandan büyük paralar toplamağa başlamışlardır. Bu türden finansal kurumların yönettiği kaynakların büyüklüğü dikkate değer düzeylere ulaşmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Kombasan firmasına dönük olarak saptamış olduğu hususlar yönünden finans alanında etkinlikte bulunan kurumların da değerlendirilmeye tabi tutulmaları gerekebilir. Bu türden kurumların özellikle irticai örgütlerin ve kuruluşların yasalara aykırı kaynaklardan sağladıkları paraları aklamakta aracılık yapıp yapmadıkları yönlerinden araştırılmasında büyük yararlar vardır.

7.13. Ülke Kaynaklarının Yanlış Kullanımına ve Ülkede Gelir Dağılımını Bozulmasına Yol Açabilmektedirler

Liberal ekonomik düzende finansal kesimin ne yapacağına emredici düzenlemelerle karar vermeniz ussal ve ekonomik bir davranış biçimi değildir. Devlet olarak ancak, alacağınız birtakım önlemlerle özendirici ve yönlendirici olabilirsiniz. Ülkemiz açısından finansal kesimde hala kaynakla-

rın büyük bir bölümü kamu kurum ve kuruluşlarının egemenliği altındadır. Özellikle kamu bankalarının hala piyasanın büyük bölümüne hakim olmaları uygulamada haksız rekabete ve kaynakların optimum dağılımına engel olmakta; yanlış ve politik kararlarla kaynaklar ekonomik olmayan ve gelir dağılımı yönünden olumsuzluklar yaratacak alanlara ve kesimlere aktarılabilmektedir.

Ülkemizde özel kesim henüz yatırım bankacılığına yönelmek yerine, çok şubeli ticari bankacılığı yeğlemektedir. Ticari bankalar ise, ülkenin kalkınması bakımından önem taşıyan orta ve uzun vadeli kredi işlemlerine girme konusunda isteksiz davranmakta; bu bankalar daha çok kısa süreli ve geri dönüşü garanti olan alanlara kredi kaynaklarını akıtmaktadır. Çok şubeli bankaların özel kesime ait olanlarının birçoğu ülkenin Güneydoğu, Doğu ve Karadeniz Bölgelerindeki şubelerini kapatmışlardır. Özel kesim ticari bankaları daha çok büyük kentlerde rantı yüksek alanlarda fonlarını değerlendirmeyi yeğlemektedirler. Ülkede yaşanan yüksek enflasyon ve siyasal istikrarsızlık da bunda büyük rol oynamaktadır.

Devletin ciddi boyutlarda olan açıkları, nedeniyle sürekli borçlanma gereksini doğmaktadır. Bu borçlanma işlemleri büyük ölçüde finans kesimine Hazine Bonosu satışı yoluyla gerçekleştirilmektedir. Hazine'den bono alan ticari bankalar, bu bonoları repo ve benzeri finansman yöntemleriyle değerlendirilmekte ve müşterilerine satmaktadırlar. Bu yolla geliri yüksek kesimlere kaynak aktarılmaktadır. Bu kaynaklar sabit gelir elde eden kesimlerden toplanan vergilerle ve üzerinden yüksek oranlı vergi alınan birtakım mallara yapılan zamlarla karşılanmaktadır. Bu da gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

Bankaların gerçek anlamda bankacılık yapmaları bakımından Devletin açıklarının azaltılması, enflasyonun düşürülmesi gerekmektedir. Devletin büyük boyutlara tırmanan bütçe açıklarını dengeye getirmesi için köklü bir

vergi düzenlemesine ve köklü bir örgütsel yeniden yapılanmaya gereksinimi vardır. İyi işleyen, her alanda bulunmayan, küçük ama etkin ve güçlü bir devlet örgütü; sağlıklı işleyen bir yargı sistemi; son derece ağır yaptırımlarla desteklenmiş, ödünsüz işletilen bir vergi düzeni ülkede enflasyonun düşürülmesi dahil birçok kötülüğün ve olumsuzluğun önüne geçecek; bozulan dengeleri ve değerleri yerine oturtacaktır.

8. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Finansal kesim şu anda ülkenin en devingen, en üretken ve rekabetçi dünya ile en bütünleşmiş kesimdir. Önceki bölümlerde ortaya konulan rahatsızlıklara ve birtakım sorunlara karşın, sektör devinimlerine devam etmektedir. Kamu kesiminin ve kamu otoritesinin ivedi olarak denetim başta olmak üzere birçok yönden finansal kesimi ele alması ve analize tabi tutması; sektörü rahatsız eden, sektörün dünya ile bütünleşmesinde engel olan ve rekabet üstünlüğü yaratan sorunları saptaması ve bu sorunların çözümü için gereken önlemleri ve yasal düzenlemeleri alması gerekmektedir.

Önceki bölümlerde sektöre dönük eleştiriler olarak ortaya konulan konulardan yola çıkılarak saptanan ve aşağıda sıralanan hususların biran önce çözümü yerinde olacaktır. Bu çözümler gerçekleştirilirken, bu konuda bilgi sahibi olan kamu kesimi yetkililerinin ve sektörün önde gelen kuruluş temsilci ve yöneticilerinin dinlenmesinde; onların değerli görüşlerinin alınmasında büyük yararlar bulunmaktadır. Sektöre dönük olarak çıkarılacak yasal düzenlemelerde ve kamu erki tarafından yapılacak düzenlemelerde sektörün içinde bulunan uygulamacıların, sektörde görev yapan yöneticilerin ve sektörde kamu adına denetim yapan denetim elemanlarının görüşlerinin alınması ve bunların derin deneyimlerinden yararlanılması yerinde olacaktır.

Finansal kurumların denetimine dönük olarak saptanan ve ivedi olarak çözümlenmesi gereken hususlar:

8.1. Bağımsız dış denetim kuruluşlarının yazdığı raporların kamu otoritesi tarafından sıkı bir şekilde incelenmesi ve denetlenmesi zorunludur. Bu inceleme ve denetimlerden sonra, standartlara uygun olmayan inceleme yapılması veya incelemelerde mesleki etik ve kurallara aykırı olarak yanlış tutum takınılması veya bilerek veya bilmeyerek mesleki titizliğin savsaması durumunda bağımsız dış denetim şirketlerine ve bu şirket adına incelemeyi yapan denetçi veya denetçilere çok ağır cezalar (ağır para cezası, hapis cezası ve meslekten çıkarma cezası gibi) verilmesi gerekir. Bağımsız dış denetim kuruluşları tarafından kullanılacak standartların kesinlikle uluslararası kabul görmüş standartlar düzeyine çıkarılması ve standartların ödünstüz bir şekilde finansal kurumlarda uygulanmasının sağlanması gerekmektedir.

8.2. Bakanlar Kurulu Kararı ile mevduata tam Devlet güvencesi vermek yerine, finansal kurumlara dönük denetimde etkenlik ve kalitenin artırılması daha doğru olur. Mevduata tam Devlet güvencesi veren Bakanlar Kurulu Kararı, sektörde haksız rekabete yol açmakta ve hizmet kalitesini büyük ölçüde engellemektedir. Bu bakımdan ivedi olarak bu kararın tümüyle kaldırılması; sektöre mevduatı korumak için sağlıklı çalışan bir bağımsız sigorta sistemi getirilmesi; sektöre dönük denetimlerin etkenlik ve kalitesinin artırılması; sektörde denetimle yetkili organlar arasındaki kopukluğun giderilmesi ve eşgüdüm ile bilgi birikimlerinin paylaşımının sağlanması; sektörü denetleyen denetim elemanlarının siyasal baskı ve gözetimden uzak, bağımsız bir örgütlenme yapısı içinde görev yapması ve bu elemanların hukuki atama ve özlük hakkı güvencesine kavuşturulması; denetimde etkenlik bakımından standartlaşmaya gidilmesi; denetimlerin haksız rekabet yaratmayacak ve tüm sektörü kapsayacak şekilde planlanması; denetim elemanı raporlarının sürüncemede bırakılmaması ve bu de

netim raporlarının sonuçlarının Resmi Gazete ile kamuya ilan edilmesi gerekir.

8.3. Finansal kesimde yaşanan denetim savurganlığına, denetim mükerrerliğine, denetim enflasyonuna ve denetimin yarattığı haksız rekabete engel olacak önlemlerin zaman geçirilmeden alınması sektör, ekonomi ve bu kesimin kapsamına giren geniş kitleler açısından yararlı olacaktır

8.4. Denetimde kalite denilince, bundan sadece bu sektöre dönük denetim yapan Devlet denetim elemanlarının yaptığı denetimlerin kalitesi anlaşılmalıdır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 9/4'üncü maddesi ile bankalara dönük olarak getirilen "Banka Müfettişleri" kurumunun Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından çıkarılacak yönetmelikle yeniden düzenlenmesi ve belirli standartlarının kamu otoritesi tarafından buyurucu nitelikte yeniden belirlenmesi gerekir. Örneğin; anılan maddede çalıştırılacak Müfettiş sayısı belirli ve tartışmasız bir ölçüte bağlanmış değildir. Yasada "yeteri kadar müfettiş" ibaresi bulunmaktadır. Bu yeterliliğin ölçüsünün ne olduğu ve bu ölçüye kimin, neye göre karar vereceği belli değildir. Bu yaklaşım yasa yapma mantığına ve kamu otoritesinin bu iç denetimden umduğu ve beklediği amaçlara uygun değildir. Bu bakımdan 4389 Sayılı Yasa'nın 9/4'üncü maddesi uyarınca çıkarılacak yönetmelikte çalıştırılması zorunlu olan müfettiş sayısının belli bir bilimsel ölçüte bağlanması; çalıştırılacak müfettişlerde aranacak asgari koşulların ve bu müfettişlerin yetiştirilme ve çalışma yöntem, kural ve ilkelerinin belirlenmesi yerinde olacaktır. Ayrıca, sektörde denetim kalitesini artırmak bakımından bankalarda kendi teftiş kurulu yıllık çalışma programlarının Maliye Bakanlığı, TC Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'na gönderilmesi, bu programa göre yürütülen teftiş, inceleme ve soruşturma raporlarının da birer örneğinin aynı birimlere gönderilmesi yararlı olabilir. Banka teftiş kurullarının örgütsel bağlılık yerinin banka genel müdürü olmaktan çıkarılıp, banka yönetim kurulu başkanı olması bu müfettişlerin özerkliği ve

icracı durumunda olan genel müdürün de tüm işlemlerinin etkin denetiminin sağlanması bakımından yararlı olabilir

8.5. Denetim ve incelemeler, yapısı itibariyle haksız rekabet yaratıcı bir nitelik taşımaktadır. Denetimin bu olumsuz yanını ortadan kaldırmak için denetim programlamasının ve planlamasının çok iyi yapılması, bu programlamasının kavrayıcı, eşitcil ölçütlerden yola çıkıcı ve nesnel ölçütlere dayalı olması gerekir.

8.6. Devlet tarafından finansal kurumlar nezdinde gerçekleştirilen denetimlere ilişkin raporların en azından özet olarak Resmi Gazete’de ilan edilmesi kamuyu aydınlatma ilkesine uygun olur. Bu yayımlanma ve ilan işlemleri için yasal düzenlemeye gereksinim bulunmaktadır.

8.7. Denetimin kalitesini artırmak, bu işlemi yapan elemanları bilgisel yönden denetledikleri kurum ve kuruluşların personel ve yöneticilerinin önüne geçirmek için, bu elemanlara büyük yatırım yapılması; gereken donanımın sağlanması; hiyerarşik yönden bağlı olunan yerlerde sıkıntı varsa bunların düzenlenmesi; bu elemanların özlük haklarının tüm uygulamacı (icracı) birim memur ve yöneticilerinden ayrılması ve bu elemanlara özel kesimde sağlayacakları özlük haklarının sağlanması; bu elemanların seçiminde ve yetiştirilmesinde kesinlikle çok özenli davranılması gerekir.

8.8. Finansal kesim tarafından kullanılmaya başlanılan yeni yöntem ve araçların kamu yönetimi tarafından kavranması zaman almakta ve bu alanda önemli sorunların ve gecikmelerin ortaya çıkmasına yol açılmaktadır. Kamu kesiminin dünyadaki değişimleri zamanında kavrayabilecek, almakta olan ve dehşet boyutundaki bilgiyi yakalayabilecek yetenek, kapasite ve mantaliteye getirilmesi gerekmektedir. Kamu kesimi yönetici ve memurları düzeyinde aydınlanma ve zihni (mantalite) devrimin gerçekleşmesi için gereken önlemlerin ivedi olarak alınması yerinde olacaktır.

8.9. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ivedi olarak tüm devlet sistemini gözden geçirmesi ve bir yeniden yapılanma sürecine girmesi; bu kapsamda tüm yasal düzenlemelerini köktenci (radikal) bir yaklaşımla elden geçirmesinde büyük yararlar bulunmaktadır.

Finansal kesim, denetim dışında kalmayı genel anlamda istememektedir. Ancak, aşırı düzenlemelerin zamanlarını ve enerjilerini tüketmesinden de yakınmaktadır. Dünya ile olabildiğince eşanlı ve eşyapıda rekabet eden bu sektörün gereği olmayan bildirimlerle ve formalitelerle uğraştırılmaması; gerçekten işe yarayacak, etkin denetim ve gözetim sağlamaya dönük bildirim ve standartların belirlenmesi ve bu yolla toplanacak tüm bilgilerin de tam analiz edilmesi; bu analizlerden elde edilen sonuçların kamuoyunu aydınlatmak ve saydamlık bakımından da kamuoyuna kurumlar itibarıyla açıklanması yerinde olacaktır.

Bu kapsamdan olmak üzere finansal kesimde büyük iş akış tıkanıklıklarına yol açan 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun, 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun tümüyle kaldırılması; 492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun gözden geçirilmesi; sektörün işlemlerinin özel oranlı şekilde Katma Değer Vergisi Kanunu kapsamına alınması; Damga Vergisi Kanunu'nun kaldırılması nedeniyle uğranılan bütçe geliri kaybının tüm beyannamelere ya pıstırılan damga pulu tutarlarının yükseltilmesi yoluyla giderilmesi yararlı olacaktır.

8.10. Finansal kesimin elinde bulundurduğu parasal gücü, devlet otoritesini ya da kamu erkini etkisizleştirmek amacıyla koz olarak kullanmasını ve bu yolla dürüst kurum ve kuruluşlara zarar vermesini ve sektörde haksız rekabete yol açmasını, ülkede siyasal kirlenmeye yol açıcı bağlantılara ve ilişkilere girmesini önleyici yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılması gerekir.

8.11. Son yıllarda ülkemizde Atatürk İlkelerine ve Devrimlerine karşı çıkan, Cumhuriyetin ilke ve kurallarını yok sayan ve çağdaş hukuk devleti kurallarını kabul etmeyen irticai kesimler finans alanında da yoğunluklu olarak etkinlik göstermeye ve bu alandan büyük paralar toplamağa başlamışlardır. Bu türden finansal kurumların yönettiği kaynakların büyüklüğü dikkate değer düzeylere ulaşmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Kom-basan firmasına dönük olarak saptamış olduğu hususlar yönünden finans alanında etkinlikte bulunan kurumların da değerlendirilmeye tabi tutulmaları gerekebilir. Bu türden kurumların özellikle irticai örgütlerin ve kuruluşların yasalara aykırı kaynaklardan sağladıkları paraları aklamakta aracılık yapıp yapmadıkları yönlerinden araştırılmasında büyük yararlar vardır.

8.12. Bankaların gerçek anlamda bankacılık yapmaları bakımından Devletin açıklarının azaltılması, enflasyonun düşürülmesi gerekmektedir. Devletin büyük boyutlara tırmanan bütçe açıklarını dengeye getirmesi için köklü bir vergi düzenlemesine ve köklü bir örgütsel yeniden yapılanmaya gereksinimi vardır. İyi işleyen, her alanda bulunmayan, küçük ama etkin ve güçlü bir devlet örgütü; sağlıklı işleyen bir yargı sistemi; son derece ağır yaptırımlarla desteklenmiş, ödünsüz işletilen bir vergi düzeni ülkede enflasyonun düşürülmesi dahil birçok kötülüğün ve olumsuzluğun önüne geçecek; bozulan dengeleri ve değerleri yerine oturtacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KURUMLARIN DENETİMİNE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

1. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu⁹

1.1. İç Denetim

MADDE 9/4- Bankalar, işlemleri nedeniyle karşılaştıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünü sağlamak amacıyla faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu, esas ve usulleri Kurumca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek etkin bir iç denetim sistemi ve risk kontrol ve yönetim sistemi kurmakla yükümlüdürler. Bankaların, işlemlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunludur.

MADDE 13/1.a) Bankalar hesaplarını ve yıllık bilançoları ile kar ve zarar cetvellerini Türkiye Bankalar Birliği'nin görüşü alınarak Kurulca¹⁰ belirlenecek esas ve usullere uygun şekilde tutmak, yayımlamak ve ilgili mercilere göndermekle yükümlüdür. Kurul, bu Kanunun uygulanmasını izlemek amacıyla bankalardan belirleyeceği esaslar ve örneklere uygun her türlü cetvel, rapor ve mali tablolar istemeye, uluslararası ilke ve standartları da dikkate alarak mali bünyeleri ve kaynaklarının kullanımı ile ilgili standart oranları, bu oranlar ile mali tabloların gerekli görüldüğü takdirde yayımlanmasına ilişkin esas ve usulleri, Türkiye bankalar Birliği'nin görüşlerini alarak tespit yetkilidir. Bankalar bu cetvel, rapor ve mali tablo-

9) 23.06.1999 Tarih ve 23734 Sayılı Resmi Gazete (R.G.)

10) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

ları Kurula tevdi etmek ve tespit edilecek oranlara uymak zorundadır

1.2. Dış Denetim

1.2.1. Bankalar Yeminli Murakıpları ve Bankacılık Uzmanları

Bankalar 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'na göre birtakım dışsal denetim zorunluluklarına tabi bulunmaktadır. Bunları temel olarak; 1) Kamu otoritelerinin bankalar nezdinde yaptığı dışsal denetim, 2) kamu otoritelerinin birtakım özel kurum ve kuruluşlar tarafından bankalarda yapılmasını bu yurduğu denetim. Bu denetim şekillerini kavramak üzere 4389 Sayılı Kanun'da birtakım yasal düzenlemeler yer almaktadır. Bunlardan ilki kamu otoritesi olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yapılan denetlemedir. Bu denetleme, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na bağlı olarak görev yapan Bankalar Yeminli Murakıpları ve Yardımcıları tarafından yerine getirilir. Bankalar Yeminli Murakıpları 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 5'inci maddesinde düzenlenmiştir. Anılan madde şöyledir:

MADDE 5- 1. Bu Kanun ile diğer kanunların bankalarla ilgili hükümlerinin uygulanmasının ve her türlü bankacılık işlemlerinin denetimi, bankaların varlıkları, alacakları, öz kaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasındaki ilgi ve dengelerin ve mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlili Kurum adına doğrudan Bankalar Yeminli Murakıpları ve Yardımcıları tarafından yapılır

4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 4/d maddesi uyarınca henüz görev ve yetkileri belli olmayan yeni bir meslek mensubu grubu oluşturulmuştur. Bunlar Bankacılık Uzman Yardımcılarıdır. Üç yıllık yetiştirme döneminden sonra bu şekilde alınan meslek mensupları Bankacılık Uzmanı unvanını kazanacaklardır. Bu meslek mensuplarının, görev ve yetkileri henüz

belli edilmemiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu oluşturulduktan sonra bunlar Yönetmelikle belirlenecektir.

1.2.2. Bağımsız Dış Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik

Bağımsız dış denetim ve 3568 SayılıYasa kapsamına giren meslek mensupları tarafından 4389 Sayılı Bankalar Kanunu uyarınca yapılacak denetim ve onay işlemlerini düzenleyen hükümler aşağıda olduğu gibidir:

MADDE 13.2. Bankaların genel kurullarına sunacağı yıllık bilançoları ile kar ve zarar cetvellerinin bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanması şarttır. Bağımsız denetim kuruluşlarının kurulmasına, çalışmalarına, faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulmasına ilişkin esaslar Merkez Bankası ve Türkiye Serbest Muhasebeci mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği'nin görüşü alınarak Kurulca düzenlenir. Bağımsız denetim kuruluşları, bu Kanun uyarınca yaptıkları faaliyetler dolayısıyla üçüncü kişilere verecekleri zararlardan sorumludurlar.

3. Kurul, yayımlanan bilanço veya kar ve zarar cetvelinin gerçeğe aykırı olduğunun veya kamuya gerçeğe aykırı bilgi verildiğinin tespiti halinde, bilanço veya kar ve zarar cetvelinin düzeltme beyanı ile birlikte aynı gazetelerle yeniden yayımlanması da dahil olmak üzere mevduat sahiplerinin yanıtulmasına karşı gerekli tedbirleri almaya yetkilidir

4. Bankalar, Kurulca tespit edilecek kapsam ve esaslar çerçevesinde doğrudan ve dolaylı iştirakleri ile yönetim ve denetimine sahip oldukları ortaklıklarının mali tablolarını konsolide etmek zorundadırlar

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu henüz oluşturulup, göreve başlamadığı için bankaların genel kurullarına sunacağı yıllık bilançoları ile kar ve zarar cetvellerinin bağımsız denetim kuruluşlarına onaylatmalarına

ilişkin olarak yerine getirilmesi gereken yasal yükümlülük bize göre 3182 Sayılı Yasaya göre çıkarılmış olan mevzuat çerçevesinde yürütülecektir. Bu alanda herhangi bir sakıncalı boşluğun doğmaması bakımından bunun böyle olması da doğaldır. Eski Bankalar Kanunu'na göre bu konuda çıkarılmış olan mevzuatın ilgili düzenlemeleri aşağıda sunulmaktadır:

Hazine Müsteşarlığı; Yeminli Mali Müşavirlerin 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun¹¹ 46'ncı Maddesine Göre Yapacakları Tasdike İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği 31.05.1995 tarih ve 22299 sayılı Resmi Gazete'de yayımlamıştır. Bu Yönetmeliğin Tasdik Amacını belirleyen 3'üncü ve Tasdik Kapsamını belirleyen 4'üncü maddesi aşağıda olduğu gibidir:

MADDE 3- Tasdikin amacı hesap durumu belgesi ve eklerinin mevzuat hükümlerine, Türkiye'de uygulanan muhasebe ilkeleri ile muhasebe standartlarına uygun şekilde düzenlenmesini sağlamaktır.

MADDE 4- Yeminli mali müşavirlerce tasdiki yapılacak belgeler; bankalarca açılacak krediler ve verilecek kefalet ya da teminatların 30 milyar lırayı geçmesi halinde talepte bulunanlardan alınacak ve Bankalar Kanunu'nun 46'ncı maddesine istinaden Türkiye Bankalar Birliği tarafından tespit edilen hesap durumu belgesi ile eki bilanço ve kar zarar cetvelleridir.

Tasdik amacıyla yapılacak denetimde uyulacak esaslar ve kapsamı hakkında 01.06.1989 tarih ve 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu gereği uygulanan çalışma usul ve esaslarındaki denetim ile ilgili hükümler uygulanır.

11) 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 25/1'inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

2. Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik¹²

Bankaların 1211 Sayılı Kanununun 43'üncü maddesi gereğince bir örneği Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na verilecek olan denetim raporunu hazırlayabilecek ve bunların yayımlanacak bilanço ile kar ve zarar cetvel - lerini onaylayabilecek bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesi, faaliyetleri ve yetkilerinin kaldırılmasına ilişkin esasları düzenlemek ama - cıyla çıkarılan söz konusu Yönetmelik 21.03.1997 tarih ve 22940 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹³

MADDE 5- Hazine Müsteşarlığı, bu bankaların faaliyetleri ile ilgili olarak hesap ve kayıt düzenine dair usul ve esasları belirlemeye, kuruluş ve faali - yete ilişkin işlemlerin bu Karar hükümlerine uygunluğunu denetlemeye yetkilidir.

Bu Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında çıkarılan Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Kararı Hakkında 1 Numaralı Tebliğ'in 8 ve 9'uncu madde - leri şöyledir:

MADDE 8- Serbest bölge veya bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunan bütün bankaları denetlemeye Hazine Müsteşarlığı yetkilidir

MADDE 9- Yapılan bu denetimler neticesinde, mevzuata aykırı faaliyetle-

12) 21.03.1997 Tarih ve 22940 Sayılı R.G.

13) 20.10.1990 Tarih ve 20671 Sayılı R.G.

ri tespit edilen bankalardan Müsteşarlık, uygun bir süre vererek, bu aykırılıkların giderilmesini isteyebilir

Serbest bölgelerde bankacılık yapılmasını düzenleyen ve yukarıya ayrıntıları alınan Yönetmelikler dışında 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 7/5'inci maddesinde bu hususlara ilişkin hükümler getirilmiştir. Anılan maddeye göre; Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulmasına veya yurtdışında kurulu bankalarca şube açılmasına ilişkin hususlar, faaliyet esas ve alanları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli durdurulması Kurul kararıyla belirlenir. Münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunan bankalar hakkında bu fıkra haricinde bu Kanunun diğer maddeleri ile 14.01.1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 40'inci maddesi uygulanmaz. Ancak, kıyı bankacılığı dışında, serbest bölgelerdeki bankacılık faaliyetleri hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.

4. Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 16.12.1983 Tarih ve 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ¹⁴

Denetime Yetkili Kamu Mercileri

MADDE 12- Kurumların işlem ve hesapları Banka'ca denetlenir. Başbakanlık her zaman bu kurumlarda denetleme yetkisini haizdir

Yapılan denetlemeler sonucunda, Kurumların mevzuat ve işletme amaç ve ilkelerine aykırı durum ve işlemleri tespit edildiğinde, Başbakanlıkça uygun bir süre verilerek, mevzuat ve işletme amaç ve ilkelerine uygunluğun sağlanması istenir.

14) 9.12.1983 Tarih ve Mükerrer 18256 Sayılı R.G.

Verilen süre içinde, Kurum tarafından gerekli tedbirlerin alınmadığı ve düzeltmelerin yapılmadığı tespit olunduğu takdirde, Kurum Bakanlar Kurulu'na geçici veya daimi olarak faaliyetten men olunabilir.

Kurumların Tasfiyesi

MADDE 13- A) Türkiye'de faaliyette bulunan özel finans kurumları faaliyetlerini tasfiye etmek istedikleri takdirde keyfiyeti Başbakanlığa bildirmek zorundadırlar. Başbakanlık faaliyetlerini tasfiye etmek isteyen kurumun durumunun mevzuata ve işletme amaç ve ilkelerine uygun olup olmadığını görevlendirilecek maliye müfettişleri, hesap uzmanları veya bankalar yeminli murakıplarına inceletir (...)

5. 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu¹⁵

MADDE 10- (...) Kiralayan şirketler ile yabancı kiralayan şirketlerin Türkiye'deki şubeleri Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakanlığın denetimine tabidir. Ön izin verilme şekil ve şartları ile kiralayan şirketlerin denetimine dair hükümler çıkarılacak yönetmelikte gösterilir

Anılan Yönetmelik 28.04.1992 tarih ve 21212 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Yönetmeliğin Denetim başlıklı 9'uncu maddesi aynen şöyledir:

MADDE 9- Finansal kiralama şirketleri ile yabancı kiralama şirketlerinin Türkiye'deki şubelerinin işlemlerinin; Finansal Kiralama Kanunu'na, , Türk Ticaret Kanunu'na, diğer ilgili mevzuata ve bu Yönetmelik hükümlerine uygunluğunu denetlemeye, Bankalar Yeminli Murakıpları ve Yardımcıları ile Hazine Kontrolörleri ve Stajyer hazine Kontrolörleri yetkilidir.

15) 28.06.1985 Tarih ve 18795 Sayılı R.G.

6. 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu ¹⁶

Temel görev ve yetkiler

MADDE 4- (...)

II- Bankanın temel yetkileri:

(...)

d) Banka, meri mevzuatla kendisine verilen yetki ve görev alanına giren hususlara ilişkin yapmış olduğu her türlü düzenlemelere bankaların uygun hareket edip etmediklerini denetleme yetkisini haizdir.

7. Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği¹⁷

Bu Yönetmelik, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un 6'ncı maddesi uyarınca hazırlanmış ve 25.09.1985 tarih ve 18879 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğin "Bankalararası Takas Odaları Merkezinin TC Merkez Bankası ile İlişkileri" başlıklı 13'üncü maddesi şöyledir:

MADDE 13- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Bankalararası Takas Odaları Merkezinin gözetimine ve her türlü işlemlerini teftiş, tetkik ve tahkike yetkili olup, her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir, talimat verebilir.

8. Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 Sayılı Kanun Hükümünde Kararname¹⁸

Denetim

MADDE 22- Menkul kıymetler borsalarının her türlü işlem, hesap, kayıt ve defterleri, Maliye bakanlığı denetim elemanlarınca her halükarda denet-

16) 26.01.1970 Tarih ve 13409 Sayılı R.G.

17) 25.09.1985 Tarih ve 18879 Sayılı R.G.

18) 06.10.1983 Tarih ve 18183 Sayılı R.G.

lenebilir. Borsalar, defter, belge ve kayıtlarını Maliye Bakanlığı denetim elemanlarına ibraz etmekle yükümlüdürler.

9. Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik¹⁹

1) Borsaların denetimi:

A) Borsa Üyelerinin Denetimi

MADDE 62- Borsa üyelerinin borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri, borsanın yetkili elemanlarınca her zaman incelenebilir. Üyeler, bu incelemelere müsaade etmek, inceleme elemanlarına her türlü kolaylığı göstermek ve yardımda bulunmak, borsa faaliyetleriyle ilgili konularda borsa yetkililerince istenecek her türlü bilgileri vermek zorundadırlar.

Borsa üyeleri, borsa işlemlerine ilişkin olarak yıllık faaliyet sonuçlarıyla yıl sonu itibariyle düzenlenen bilançolarını, hesap döneminin bitimini izleyen dört ay içinde, bağlı buldukları borsaya vermek zorundadırlar.

B) Borsaların Gözetim ve Denetimi

1) Gözetim ve Denetleme Mercileri

MADDE 63- Borsaların işlem ve hesapları, KHK ve bu Yönetmelik hükümlerine göre SPK'ca denetlenir. Gözetim ve denetim görevinin yerine getirilmesi amacıyla SPK tarafından belirlenen ilkelere ve verilen talimata aykırı davranılması, KHK'ye ve bu Yönetmelik hükümlerine aykırılık sayılır.

Borsalarda KHK gereği, gözetimle görevli bir borsa komiseri bulunur. Komiser ve yardımcıları ile komiserlik görevlileri, borsadaki faaliyetlerinin ilgili mevzuata uygun olarak yürütülmesini gözetim altında bulunduru-

19) 06.10.1984 Tarih ve 18537 Sayılı R.G.

rurlar.

Bakanlık da gerek gördüğünde borsalarda denetleme yaptırabilir

Borsa yetkilileri, defter, belge ve kayıtlarını, yetkili ve görevli denetim elemanlarına ibraz etmek ve istenen bilgileri vermek zorundadırlar

10. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi Uygulama Yönetmeliği²⁰

Bölgede Yapılan Faaliyetlerle İlgili Kayıtların ve Defterlerin Tutulması
MADDE 14- Kullanıcılar Bölge dışındaki faaliyetlerine ilişkin hesap ve kayıtlarını hiçbir şekilde bölge içindeki faaliyetleri ile birlikte muhasebeleştirmezler. Serbest Bölge faaliyetlerine ilişkin kayıtlar müstakil tutulur ve muhasebeleştirilir, istenildiğinde SPK, Borsa²¹, Bölge Müdürlüğü²² veya Genel Müdürlük²³ yetkililerince incelenebilir. Kullanıcıların, inceleme ve denetim sırasında yetkililerce her türlü kolaylığı göstermesi ve Bölgede'ki faaliyetleriyle ilgili istenen bilgi ve belgeleri sunmaları zorunludur.

11. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Pazar Yönetmeliği

Gözetim ve Denetim

MADDE 58- Pazar işlem yetkisi almış aracı kuruluşların, İMKB Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetlere ilişkin kayıtları, istenildiğinde SPK, Borsa, Bölge Müdürlüğü

20) 24.07.1995 Tarih ve 22353 Sayılı R.G.

21) İMKB

22) İMKB Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi

23) İMKB Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi Müdürlüğü

veya Genel Müdürlük yetkililerince incelenebilir. Pazar işlem yetkisi alan aracı kuruluş yetkililerinin inceleme ve denetim sırasında her türlü kolaylığı göstermeleri ve Bölge'deki faaliyetler ile ilgili bilgi ve belgeleri sunmaları zorunludur.

12. Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname²⁴

Denetleme

MADDE 14- Bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri Müsteşarlıkça denetlenir.

Maliye Bakanlığı da, bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişileri her halükarda denetleme yetkisini haizdir.

Bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişiler, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemelere hazır tutmak zorundadırlar

Müsteşarlık bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişilerden her türlü bilgi ve belgeyi talep edebilir.

13. Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik²⁵

Bu Yönetmelik, 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK'nin 545 Sayılı KHK ile değişik 13'üncü maddesi kapsamında çıkarılmıştır. Anılan Yönetmeliğin "Denetim" başlıklı 15'inci maddesi aynen aşağıda -dır:

24) 06.10.1983 Tarih ve 18183 Sayılı R.G.

25) 26.07.1994 Tarih ve 22002 Sayılı R.G.

MADDE 15- Finansman şirketlerinin faaliyetleri, Müsteşarlık ve Maliye Bakanlığı'nın denetim elemanlarınca denetlenir

Finansman şirketleri, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadırlar.

Şirketin mali tablo ve raporları bağımsız denetleme kuruluşlarına denettirilir, denetleme raporunun bir örneği Müsteşarlığa²⁶ gönderilir.

14. İkrazaçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik²⁷

Bu Yönetmelik 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri hakkında KHK kapsamında çıkarılmıştır. Anılan Yönetmeliğin "Denetim" başlıklı 12'nci maddesi şöyledir:

MADDE 12- İkrazaçılarının faaliyetleri, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığınca denetlenir

İkrazaçılar, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadırlar.

16. Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik²⁸

Bu Yönetmelik, 545 Sayılı KHK ile değişik Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı KHK kapsamında çıkarılmıştır. Anılan Yönetmeliğin "De-

26) Hazine Müsteşarlığı

27) 21.12.1994 Tarih ve 22148 Sayılı R.G.

28) 21.12.1994 Tarih ve 22148 Sayılı R.G.

netim" başlıklı 12'nci maddesi aşağıdadır:

MADDE 12- Faktoring şirketlerinin faaliyetleri, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından denetlenir

Faktoring şirketleri, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadırlar.

17. 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu²⁹

Görev ve Yetkiler

MADDE 22- Sermaye Piyasası Kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır :

- a) Bu Kanunun uygulanması açısından sermaye piyasası araçlarının, ihracını, halka arz ve satışının şartlarını düzenlemek ve denetlemek,
- b) İhraç veya halka arz olunacak sermaye piyasası araçlarını Kurul kaydına almak ve kamu yararının gerektirdiği hallerde sermaye piyasası araçlarının halka arz ve satışını geçici olarak durdurmak,
- c) İhraççıların alacaklarına ve duran varlıklarına dayalı olarak çıkaracakları varlığa dayalı menkul kıymetlerinin şartlarını, ihraç ve halka arz esaslarını ve tabi olacakları sair hususları düzenlemek, gerektiğinde münhasıran varlığa dayalı menkul kıymet ihracı ile iştigal eden genel finans ortaklıkları ile risk sermayesi yatırım fonları, risk sermayesi yatırım ortaklıkları ve risk sermayesi yönetim şirketlerini denetlemek,

29) 30.07.1981 Tarih ve 17416 Sayılı R.G.

d) 1/6/1989 tarih ve 3568 sayılı Kanuna göre, denetlemeye yetkili olanların sermaye piyasasında bağımsız denetleme faaliyetlerinde bulunmak üzere oluşturacakları kuruluşlara ilişkin kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını, bu şartlara uyan sermaye piyasasında bağımsız denetlemeye yetkili kuruluşları listeler halinde ilan etmek,

e) Kamunun zamanında yeterli ve doğru olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, genel ve özel nitelikte kararlar almak ve her türlü mali tablo ve raporlar ile bunların bağımsız denetimlerinin, sermaye piyasası araçlarının halka arzında yayımlanacak izahname ve sirkülerin ve araçların değerini etkileyebilecek önemli bilgilerin kapsamını, standartlarını ve ilan esaslarını tespit ve bu konularda tebliğler yayımlamak,

f) Bu Kanuna tabi ihraççıların, 50. maddenin (a) bendi hükümleri çerçevesinde bankaların, sermaye piyasası kurumlarının ve borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasaların faaliyetlerinin bu Kanuna, Kurul yönetmelik, tebliğ ve kararlarına ve sermaye piyasaları ile ilgili diğer mevzuata uygunluğunu gerekli her türlü bilgi ve belgeyi isteyerek, izlemek ve denetlemek,

g) Sermaye Piyasasını ilgilendiren her türlü yayın, duyuru ve reklamları izlemek, yanıltıcı ilan ve reklamları yasaklamak,

h) Bu Kanun hükümleri gereğince kendisine tevdi edilen mali tablo ve raporları, bağımsız denetleme raporları ile diğer belgeleri incelemek, gerekli gördüğü hususlar hakkında ihraççı ve kurum denetçilerinden ayrıca rapor istemek, elde ettiği sonuçları değerlendirerek, Kanunda belirtilen gerekli tedbirleri almak,

ı) Halka açık anonim ortaklıkların genel kurullarında genel hükümler çerçevesinde vekaleten oy kullanılmasına ilişkin esasları belirlemek,

j) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil her türlü türev araçların niteliklerini, alım ve satım yöntemini, bu araçların niteliklerini, alım ve satım yöntemini, bu araçların işlem göreceği borsalarda çalışacak kurumların kuruluş, denetim, faaliyet ilke ve esasları ile yükümlülüklerini, teminatlar takas ve saklama sistemi konularındaki esas ve usulleri düzenlemek,

k) Menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım ve satımını, ilgili sözleşmeleri ve bu sözleşmelere ilişkin piyasa işlem kurallarını düzenlemek ve bu işlemlerle ilgili faaliyet ilke ve esaslarını belirlemek,

l) Menkul kıymet ödünç alma ve verme işlemleri ile açığa satış işlemlerine ilişkin ilke ve esasları belirlemek ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle kredili menkul kıymet işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapmak,

m) Dışarıda yerleşik kişilerin Türkiye’de sermaye piyasası araçlarının ihraç ve halka arzı konusunda ilgili mevzuat çerçevesinde gereken düzenlemeleri yapmak,

n) Sermaye piyasası araçlarının takası, saklanması veya kaydi değer haline getirilmesi, resmi sicil niteliğindeki sermaye piyasası araçları sicili ile bu sicili tutacak merkezin kuruluş ve çalışma esaslarını ve menkul kıymetlerin derecelendirilmesini düzenlemek ve denetlemek,

o) Sermaye piyasasının gelişmesini teminen yeni sermaye piyasası kurumlarına ilişkin kuruluş, faaliyet, tasfiye ve sona erme esaslarını belirlemek ve bunları denetlemek,

p) İlgili Bakanca istenecek incelemeleri yapmak; çalışmalarını hakkında il-

gili Bakana rapor vermek; sermaye piyasası ile ilgili mevzuat değişiklikleri hakkında önerilerde bulunmak,

r) Sermaye piyasası kurumlarının sorumluluk sigortası yaptırılmalarını istemek ve ilgili mevzuat saklı kalmak kaydıyla gerekli düzenlemeleri yapmak,

s) Sermaye Piyasası Kanununa tabi ortaklık ve kuruluşların mali bünyeleri ve kaynaklarının kullanımı ile ilgili standart rasyoları genel olarak ya da sektör, bölge ve ortaklık bazında belirlemek, bu rasyoların yayımlanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek.

Denetime Yetkililer

Madde 45.-

Bu kanun kapsamındaki ihraççılar, sermaye piyasası kurumları ve kişilerin bu Kanundan doğan işlem ve hesapları, Kurulca görevlendirilecek Kurul uzmanları ve uzman yardımcıları tarafından denetlenir.İlgili Bakan tarafından da gerektiğinde bu denetlemeler yaptırılabilir.

Denetimle görevlendirilenler, bu Kanun ve diğer kanunların sermaye piyasası ile ilgili hükümlerinin uygulanmasını ve her türlü sermaye piyasası işlemlerini birinci fıkrada belirtilen ortaklık, kuruluş, kişi ve kurumlar nezdinde denetlemeye, görevleri ile ilgili gerekli görecekları bilgi ve belgeleri istemeye, gerekli tutanakları düzenlemeye, bunların işlem ve hesaplarının Kanuna, işletme amaç ve ilkelerine uygunluğunu ve denetlenen ortaklık, kuruluş, kişi ve kurumlarla ilişkili diğer gerçek ve tüzel kişilerin işlem ve hesaplarını da Kanunun uygulanmasıyla sınırlı olarak incelemeye yetkilidirler.

Bu madde kapsamına giren ihraççılar kişi ve kurumlar görevliler tarafından istenecek her türlü bilgiyi, işlem ve belgelerin örneklerini vermek ve durumu tespit eden tutanakları imzalamakla yükümlüdür.

Denetimle görevlendirilecekler tarafından istenecek defter, evrak,dosya,kayıt ve diğer belgelerin ibraz veya teslim edilmemesi halinde, ihraççılar sermaye piyasası kurumları ve kişiler nezdinde arama yapılabilir. Arama yapılabilmesi için, denetime yetkili olanların buna ihtiyaç duyması ve gerekçeli bir yazı ile arama kararı vermeye yetkili sulh yargıcından talepte bulunması, sulh yargıcının da istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesi gereklidir.

Aramada bulunan ve incelenmesine lüzum görülen defterler ve belgeler ayrıntılı bir tutanakla tespit olunur ve muhafaza altına alınarak inceleme yapmanın çalıştığı yere sevk edilir Arama sonucunda alınan defter ve belgeler üzerindeki incelemeler en geç üç ay içinde sonuçlandırılarak bir tutanakla sahibine geri verilir. Bu madde uyarınca yapılacak tebligatlara , Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır.

18. Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik³⁰

Bağımsız Denetleme

Madde 5- Bağımsız denetleme, ortaklıkların ve yardımcı kuruluşların hesap ve işlemlerinin bağımsız denetleme kuruluşlarınca görevlendirilen yetkili denetleme elemanları tarafından bu kuruluşlar adına, denetleme ilke , esas ve standartlarına göre incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarına dayanılarak, düzenlenmiş mali tabloların, 2499 sayılı Kanun çerçevesinde

30) 13.12.1987 Tarih ve 19663 Sayılı R.G.

gerçeği yansıtır yansıtmadığının tespiti ve rapora bağlanmasıdır

Bu denetleme, mevzuat ve genel kabul görmüş muhasebe esas ve ilkelerine uygunluk yönünden, defter, kayıt ve belgeler üzerinde yapılır Bunun yanı sıra, ortaklıkla işlemde bulunan gerçek ve tüzel kişiler işbirliğine razı olduklarında bu denetleme, bu kişilerle hesap mutabakatı da sağlanarak yürütülür.

Bu yönetmelik kapsamında yerine getirilecek denetleme hizmeti denetlenen kuruluşların vergi kanunları yönünden denetlendiği anlamını taşımaz. Kendilerine bağımsız denetleme görevi verilen bağımsız denetleme kuruluşları, bu kuruluşların ortakları, yönetici ve denetçileri; bu yetkilerine dayanarak, herhangi bir yerde veya herhangi bir şekilde vergi kanunları çerçevesinde denetleme yetkisine sahip oldukları izlenimi verecek şekilde duyuruda ve faaliyette bulunamazlar. Vergi kanunları çerçevesinde yapılacak denetleme ve müşavirlik hizmetleri, belirli bir usul ve esasa bağlandığında, bu kuruluşlar ve bunların ortakları, yönetici ve denetçileri hiçbir surette bu Yönetmeliğe dayanarak müktesep hak iddia edemezler.

19. Kıymetli Madenler Borsası Üyelik Belgesi Verilme Esasları ile Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyet Şartlarına İlişkin Yönetmelik³¹

Gözetim ve Denetim

Madde 13- Kıymetli madenler aracı kuruluşları, Müsteşarlığın gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim görevlerinin yerine getirilmesinde görevli denetim elemanlarına defter, kayıt ve belgelerin ibrazı, istenen

31) 16.10.1993 Tarih ve 21730 Sayılı R.G.

bilgilerin verilmesi, düzenlenen tutanakların imzalanması ve her türlü kolaylığın gösterilmesi zorunludur

20. İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği³²

Genel Hükümler

Madde 73. Borsa üyelerinin borsa işleri ile ilgili hesap ve işlemleri Borsanın yetkili elemanlarınca da her zaman incelenebilir

İncelemenin şekil ve kapsamına ve yapılış şekline dair ayrıntılar Yönetim Kurulunca belirlenir.

Personel, Bütçe ve Muhasebeye Dair Hükümler

Geçici Madde 1. İstanbul Altın Borsasının yetkili organları faaliyete geçip, personel, bütçe ve muhasebeye dair iç yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar Borsa adına yapılan işlemler, Borsa için en geç 1 yıl zarfında yürürlüğe konulacak "Personel", "Bütçe ve Muhasebe" iç yönetmeliklerine uygun yapılmış sayılır

Yukarıdaki fıkrada belirlenmiş olan iç yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, personel, bütçe ve muhasebe konularındaki yetkiler doğrudan doğruya Yönetim Kurullarınca kullanılır

Geçici Madde 2. İstanbul Altın Borsası Müteşebbis Heyetince yapılan tüm idari ve mali işlemler bu Yönetmelik hükümlerine uygun yapılmış sayılır

32) 13.02.1994 Tarih ve 21848 Sayılı R.G.

21. Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik³³

Borsa Üyelerinin denetimi

Madde 42.- Borsa üyelerinin borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri, borsanın yetkili elemanlarınca her zaman incelenebilir Üyeler bu incelemelere müsaade etmek, inceleme elemanlarına her türlü kolaylığı göstermek ve yardımda bulunmak, borsa faaliyetleriyle ilgili konularda borsa yetkililerince istenecek her türlü bilgiyi vermek zorundadırlar.

Borsa üyeleri, borsa işlemlerine ilişkin olarak yıllık faaliyet sonuçlarıyla yıl sonu itibari ile düzenlenen bilançolarını, hesap döneminin bitimini izleyen dört ay içinde, bağlı buldukları borsaya vermek zorundadırlar

22. İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği³⁴

Borsa Üyelerinin Denetimi ve Bilgi Verme Zorunlulukları

MADDE 92- Genel Yönetmeliğin 42'nci maddesine göre, borsa üyelerinin borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri Borsanın yetkili elemanlarınca da her zaman incelenebilir.

İncelemenin şekil ve kapsamına ve yapılış şekline dair ayrıntılar Yönetim Kurulunca belirlenir.

33) 23.07.1995 Tarih ve 22352 Sayılı R.G.

34) 07.09.1995 Tarih ve 22397 Sayılı R.G.

23. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği³⁵

Kurul Denetimi ve Bilgi Verme

MADDE 22- Kurul, bonolarını kayda aldığı bankaların, bonolara dair hesap ve işlemlerini Kanun uyarınca denetler.

Banka her ayın bitimini izleyen on iş günü içinde, o aya ait bono hareketlerini gösteren ekteki örneğe (EK/2) uygun tabloyu, banka bonoları ve banka garantili bonolar için ayrı ayrı düzenlemek ve Kurul'a göndermek zorundadır

Kurul, bankalardan ayrıca; bonolara ve bankanın mali durumunun izlenmesine dair her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

24. Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği³⁶

Denetim ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

MADDE 28- Halka arz edilmek üzere finansman bonosu ihraç eden ihraççılar, finansman bonolarının tedavülde bulunduğu yıllara ait bilançolarını, gelir tablolarını, yönetim ve denetleme kurulu raporlarını, Kurul'un ilgili tebliğ hükümleri çerçevesinde düzenlemek, ilan etmek ve Kurul'a göndermek zorundadırlar.

Kurul, finansman bonolarını kayda aldığı ihraççıların hesap ve işlemlerini Kanununun 2, 3, 22/b, 45 ve 47' nci maddeleri uyarınca denetleyebilir.

İhraççılar, finansman bonolarının satış sonuçları hakkında, Kurul'a

35) 14.07.1992 Tarih ve 21284 Mükerrer Sayılı R.G.

36) 31.07.1992 Tarih ve 21301 Mükerrer Sayılı R.G.

verecekleri bilgiler dışında, yerine getirdikleri ana para ödeme tutarlarını, aylık dönemler itibariyle, ilgili oldukları dönemi izleyen bir hafta içinde Kurul'a bildirmekle yükümlüdürler.

25. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği³⁷

Kurul Denetimi ve Bilgi Verme

MADDE 28- İhracatçılar, ihraç ettikleri varlığa dayalı menkul kıymetlere dayanak teşkil eden alacaklar portföyünü kendi mal varlıklarından ayrı ve özel hesaplarda izlemek ve bunlar için ayrı muhasebe tutmakla yükümlüdürler.

Kurul, menkul kıymet satışını kayda aldığı kuruluşları bu menkul kıymetlere ilişkin hesap ve işlemlere ilişkin Kanun uyarınca denetler ve bu kuruluşlardan menkul kıymetlerin izlenmesine dair her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

İlgili kuruluşlar, her ayın bitimini izleyen 10 gün içinde söz konusu aya ilişkin ödemeleri gösteren bir tabloyu Kurula gönderirler.

26. Gayrimenkul Sertifikalarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği³⁸

Kurul Denetimi ve Bilgi Verme

Madde 21- Banka, sertifikaların satış süresinin bitiş tarihinden itibaren üç aylık dönemler itibari ile projenin gelişimi ve banka tarafından ödenen fon

37) 31.07.1992 Tarih ve 21301 Mükerrer Sayılı R.G.

38) 20.07.1995 Tarih ve 22349 Sayılı R.G.

hakkında Kurul'a bilgi vermekle yükümlüdür. Kurul, banka ve ihraççının bu sertifikalara ilişkin hesap ve işlemlerini Kanun uyarınca denetler ve bu kuruluşlardan sertifikaların izlenmesine dair her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

27. Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkında Tebliğ³⁹

Denetim ve Belge Verme Yükümlülüğü

Madde 14- Bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde yapılan repo ve ters repo işlemleri ile, bunları yapmaya yetkili kuruluşlar, Kurul'ca denetlenir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kendi görev ve yetki alanına giren hususlara ilişkin her türlü düzenlemelere yetkili kuruluşların uygun hareket edip etmediklerini denetleme ve her türlü bilgi ve belgeyi isteme yetkisini haizdir.

Yetkili kuruluşlar yaptıkları repo ve ters repo işlemlerini ayrı ayrı izlenebilecek şekilde nazım hesaplarında takip etmek ve bu işlemleri yaptıklarını izleyen haftanın ilk iş gününde, içeriği Kurul'ca belirlenecek bilgi formları ile Kurul'a bildirmek ile yükümlüdürler.

28. Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği⁴⁰

Madde 29- Birden fazla yetki belgesine sahip veya merkez dışı örgütü bulunan aracı kuruluşların münhasıran bünyelerinde istihdam edilmiş, yeter sayıda müfettiş çalıştırmaları zorunludur Çalıştırılan müfettiş sayısı iki' yi geçerse Teftiş Kurulu oluşturulur. Müfettişler doğrudan genel müdüre bağlı olarak çalışırlar

39) 31.07.1992 Tarih ve Mükerrer 21301 Sayılı R.G.
01.03.1995 Tarih ve 22217 Sayılı R.G.

Teftiş Birimlerinin Görev ve Sorumlulukları

Madde 30- Teftiş birimi aracı kurum faaliyetlerini sermaye piyasası mevzuatı ile ilgili mevzuat hükümleri yanında aracı kurum esas sözleşmesi ve i kontrolle yönelik yazılı kurallar çerçevesinde yrtlp yürütülmediğinden sorumludur.

Müfettişler tarafından yapılacak denetimlerde aracı kurumun merkezi ile şube ve acentalarında nakit ve menkul kıymet kasalarında bulunacak değeri, kaydi ve fiili kontrolünün yapılması zorunludur

Müfettişlerin Atanması ve Görevden Alınması

Madde 31- Teftiş biriminde görev alacak müfettişler Yönetim Kurulu kararı ile göreve başlarlar. Müfettişlerin herhangi bir nedenle görevden alınması yada istifa etmesi durumunda, görevden alınmasının veya istifa etmenin gerekçesini aracı kurum ve müfettiş tarafından Kurula yazılı olarak bildirilir.

Mesleki Yeterlilik İlkesi

Madde 32- Aracı kurumlar teftiş biriminde görev yapacak müfettişlerde mesleki yeterliliğeri aramak zorundadırlar. Mesleki yeterlilik lisans düzeyinde ve sonrasındaki eğitim ve ğretim ile mesleki deneyimin denetleme yapacak düzeyde olmasını ifade eder

Müfettiş ve müfettiş yardımcısı olarak atanacaklarda iktisat, işletme, muhasebe ve maliye konularında enaz lisans düzeyinde eğitim şartı aranır

Mfettişlerde yüksek öğrenim yanında muhasebe, vergi, banka ve kambyo, işletme analizi, organizasyonu ve denetlemesi konularından biri

veya birkaçında enaz üç yıllık mesleki tecrübe şartı aranır

Mesleki Özen ve Titizlik İlkesi

Madde 33- Müfettişler denetimlerinde gerekli mesleki özen ve titizliği göstermek zorundadırlar. Özen ve titizlik, dikkatli ve basiretli bir Müfettişin aynı koşullar altında ayrıntılara vereceği önemi, göstereceği dikkat ve gayreti ifade eder.

Sır Saklamak

Madde 34- Müfettişler işleri dolayısıyla aracı kurum hakkında öğrendikleri sırları açıklayamazlar ve bu sırları kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanamazlar.

Kamuyu aydınlatma amacıyla mevzuat gereği yapılan ilan ve duyurular, adli veya mevzuat ile ilgili kılınmış olmak kaydıyla idari her türlü inceleme ve soruşturma halleri ile suç oluşturan durumlara ilişkin bilgilerin ilgililere verilmesi sır kapsamında değildir.

Ticaret ve Mesleğe Aykırı Faaliyet Yasağı

Madde 35- Müfettişler ticaret ile uğraşamazlar, sermaye piyasasında güven ortamının korunması çerçevesinde sürdürmekte olduğu görevin itibarına ve güvenilirliğine gölge düşürecek, görev ve görev onuru ile bağdaşmayacak faaliyetlerde ve davranışlarda bulunamazlar.

Gözetim ve Denetim

Madde 55- Aracı kurumlar ve merkez dışı öğütleri ile aracılık faaliyetleri ile sınırlı olarak bankaların hesap ve işlemleri kurulun gözetim ve dene-

timine tabidir. Gözetim ve denetim görevlerinin yerine getirilmesinde, görevli kurul personeline defter, kayıt ve belgelerin ibrazı, istenen bilgilerin verilmesi, düzenlenen tutanakların imzalanması ve her türlü kolaylığın gösterilmesi zorunludur.

29. Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği⁴¹

Bilgi Verme

Madde 28- Yatırım Ortaklığı;

- a) Ani kuruluş işlemlerini izleyen en geç üç ay içinde menkul kıymetler portföyünü oluşturmak ve portföyün terkihi hakkında portföyün oluşturulmasını izleyen bir hafta içinde kurula ve ortaklarına bilgi vermek,
- b) Portföyündeki menkul kıymetleri kurul'ca belirlenecek ilke ve esaslara göre değerlemek ve portföyündeki menkul kıymetlerin ayrıntılı bir dökümü ile portföy değerini haftalık dönemler itibari ile Kurul'a iletmek, portföy yapısı ile değerini Ortaklık merkezi ile şubelerinde ortakların incelemelerine sunmak,
- c) 24. madde hükmüne uyarak düzenleyecekleri portföydeki menkul kıymetlerin türleri itibari ile maliyet ve rayiç bedelleri ile gösterildiği portföy değeri tablosu ve bağımsız denetim öngörülen mali tablolar için bağımsız denetim raporu ile birlikte Kurulun ilgili tebliğleri çerçevesinde kamuya açıklamak ve Kurula göndermek,

zorundadırlar.

41) 01.03.1995 Tarih ve 22217 Sayılı R.G.

Kurul, yatırım ortaklığının denetimi, gözetimi ve izlenmesine yönelik her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir. Yatırım ortaklığı yetkililerince söz konusu bilgi ve /veya belgelerin istenmesini takip eden altı iş günü içerisinde Kurula verilmesi şarttır.

30. Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği⁴²

Bilgi Verme

Madde 26- Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları:

- a) Gayrimenkul alım satım işlemleri, proje ve kira rayiçlerine ilişkin olarak hazırlanan, bu tebliğin 19. maddesinde belirtilen ekspertiz raporlarının kendilerine teslim tarihini izleyen iş günü içinde Kurula gönderilir
- b) Portföyün % 10 unu aşan alım- satımlarda Kurul'a bilgi vermek,
- c) Ani kuruluş veya dönüşüm işlemlerini izleyen en geç altı ay içinde varlık portföyünü oluşturmak ve portföyün terkihi, hakkında portföyün oluşturulmasını izleyen bir hafta içinde Kurul'a ve ortaklarına bilgi vermek,
- d) Portföyündeki varlıkları Kurulca belirlenecek ilke ve esaslara göre değerlemek ve portföyündeki varlıkların ayrıntılı bir dökümü ile portföy değerini aylık dönemler itibari ile Kurul'a iletmek, portföy yapısı ile değerini ortaklık merkezi ile şubelerinde ortakların incelenmesine sunmak,
- e) 23. Madde hükmüne uyarak düzenleyecekleri portföydeki varlıkların türleri itibari ile maliyet ve rayiç bedelleri ile gösterildiği portföy değeri

42) 22.07.1995 Tarih ve 22351 Sayılı R.G.

tablosu ve bağımsız denetim öngörülen mali tabloları bağımsız denetim raporu ile birlikte Kurul'un ilgili tebliğleri çerçevesinde kamuya açıklamak ve kurul'a göndermek, zorundadırlar

Kurul, Gayrimenkul yatırım ortaklığının denetimi, gözetimi ve izlemesine yönelik her türlü bilgi ve belgelerin Gayrimenkul yatırım ortaklığı yetkililerince istenmesini takip eden 6 işgünü içerisinde Kurul' a verilmesi şarttır.

31. Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği⁴³

Kurul Denetimi

Madde 49- Fonun kurucusu, yöneticisi ve saklayıcısının fona ilişkin bütün ve hesap ve işlemleri Kurul denetimine tabidir.

32. Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Tebliğ⁴⁴

Kurulun Yetkisi

Madde 13- Kurul, kamunun zamanında , yeterli ve doğru olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, bu tebliğde sayılmayan özel durumlarda da Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca ilgililerden açıklama yapılmasını isteyebilir.

33. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği⁴⁵

Madde 29- RSYO' nun tüm hesap ve işlemleri Kurul'un gözetim ve dene-

43) 22.07.1995 Tarih ve 22351 Sayılı R.G.

44) 06.07.1993 Tarih ve Mükerrer 21629 Sayılı R.G.

45) 06.07.1993 Tarih ve Mükerrer 21629 Sayılı R.G.

timine tabidir.

34. Derecelendirme Faaliyeti ile Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği⁴⁶

Gözetim ve Denetim

Madde 21- Derecelendirme faaliyeti ilgili hesap ve işlemler Kurul' un gözetim ve denetimine tabi olup, Kurul derecelendirme kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

Derecelendirme kuruluşları, derecelendirme faaliyeti ile ilgili olarak hazırlanan raporları ve bu raporların dayanağını teşkil eden çalışma belgelerini Kurulca istendiğinde ibraz edilmek üzere saklamak zorundadırlar.

35. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun⁴⁷

Ek Madde 1- Maliye müfettişleri ile maliye müfettiş muavinleri, hesap uzman ve yardımcıları, kambiyo kontrolörleri ve kambiyo murakabe mercileri bu kanun hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında tetkikat ve tahkikat yapmak sırasında suç emareleri bulunursa maznunlar ve suçla ilgili görülenler nezdinde Ceza Muhakemeleri Usulü Hakkında Kanununun zabıt ve arama hakkındaki hükümleri gereğince muamele ifa etmek salahiyyetini haizdirler.

36. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar⁴⁸

Madde 21- Kambiyo denetimine yetkili elemanlar ile kambiyo müdürlükleri (kambiyo murakabe mercileri) tarafından yapılan denetlemede bu

46) 06.03.1997 Tarih ve 22925 Sayılı R.G.

47) 25.02.1930 Tarih ve 1433 Sayılı R.G.

48) 11.08.1989 Tarih ve 20249 Sayılı R.G.

karar'da öngörülen işlemleri ifa eden kişilerden, işlemlerinde Karar 'a aykırılıklar tespit edilenler hakkında Ceza Mukakemeleri Usulü Kanununun zabıt ve aramaya dair hükümleri uygulanır

Devlet daire ve müesseseleri ile Türkiye'de ki gerçek ve tüzel kişiler (özel kanun ve anlaşmalar gereğince dokunulmazlıkları tanınanlar hariç) bu karar konusuna giren işlerin murakabesi için yukarıda yazılı yetkili denetim elemanlarının ve merciilerinin isteyecekleri bilgileri vermeye , evrak ve defterleri ibraz etmeye mecburdurlar. Bakanlık bu kişilerin faaliyetlerini kısmen veya tamamen, geçici veya sürekli olarak durdurmaya veya müteakip işlemleri teminata bağlamaya , gerektiğinde bu teminatları kısmen veya tamamen Hazineye gelir yazmaya veya haklı ve mücbir sebeplerin mevcudiyeti halinde teminatı kaldırmaya yetkilidir.

Bankalar, yetkili müesseseler, özel finans kurumları ve ilgili kuruluşlar Merkez Bankası'nca istenecek döviz işlemlerine ilişkin her türlü istatistik bilgileri belirlenen sürelerde vermekle yükümlüdürler. Merkez Bankası , bu kuruluşlarda konuyla ilgili incelemeler yapmaya yetkilidir. Kambiyo mevzuatına olan aykırılıkları ya da bu karar'da belirtilen yükümlülükleri yerine getirmedeği tespit edilen Banka, Özel Finans Kurumu ve yetkili müesseselerin kambiyo işlemlerine aracılık etme yetkisi Bakanlık'ça kısmen veya tamamen kaldırılabilir

37. Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ⁴⁹

Bilgi Verme

Madde 15- Bu tebliğ hükümlerine göre izin verilen veya daha önceki mevzuat kapsamında izin almış olan yabancı sermayeli kuruluşlar HM Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü talep etmesi halinde şirket faaliyetleri ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi vermek zorundadırlar.

49) 24.08.1995 Tarih ve 22384 Sayılı R.G.

KAYNAKÇA

KITAPLAR

1. GÜREDİN, Prof. Dr. Ersin; Denetim, İstanbul 1988.
2. HACIOSMANOĞLU, M. Çetin ve BILGEÜRÜN, Nur; AICPA Meslek Standartları Tebliğleri Çevirisi, 5 Cilt; Mart 1989, Ekim 1989.
3. Maliye Hesap Uzmanları Derneği; Denetim İlke ve Esasları 2 Cilt, İstanbul 1996.

YASALAR

1. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu
2. 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu
3. 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu
4. 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
5. 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun
6. 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik, Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu
7. 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
8. Türk Ticaret Kanunu

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

1. Ödünç para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı KHK
2. Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 Sayılı KHK

BAKANLAR KURULU KARARLARI

1. Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı BKK
2. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı BKK

DIĞER MEVZUAT

Yukarıda belirtilen Yasa, Kanun Hükümünde Kararname, Bakanlar Kurulu Kararlarına ilişkin;

1. Tüzük
2. Yönetmelik
3. Karar
4. Tebliğ
5. Genelge
6. İç Genelge
7. Danıştay Kararları
8. Genel Yazılar